

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра пасторального богослов'я

Магістерська робота

**АЛКОГОЛІЗМ ТА НАРКОМАНІЯ, ЯК ЗАЛЕЖНІСТЬ. ДУХОВНИЙ ТА
МЕДИЧНИЙ ПРОВІД В УГКЦ**

Студент 6-го курсу: Ростислав Барна

Науковий керівник: о. Богдан Грушевський

Доктор пасторального богослов'я

Рецензент: о. Іван Глова

Докторант пасторального богослов'я

Львів 2022

Барна Р.В. Алкоголізм та наркоманія як залежність, медичний та духовний провід в УГКЦ: Магістерська робота: (041 «Богослов'я») / Р.В. Барна / Український Католицький Університет. Кафедра Богослов'я. Наук. Кер. д. п. б. Грушевський о. Б. – Львів: УКУ, 2021. – 74 с.

Анотація. У даній магістерській роботі проаналізовано та описано, алкоголізм і наркоманію як залежність. Наведено статистичні дані у світі та Україні зокрема. Розкрито вплив залежності на особистість людини у суспільстві. Також представлено безпосередню працю з uzалежненими людьми в Українській Греко-Католицькій Церкві.

Ключові слова: Залежність, алкоголізм, наркоманія, терапія, uzалежнення, хвороба, робота з uzалежненими, духовний провід, програма 12 кроків, Анонімні Алкоголіки, Анонімні Наркомани, реабілітація.

Abstract. In this master's thesis, alcoholism and drug addiction are analyzed and described as addictive. Statistics in the world and in Ukraine in particular are given. The influence of dependence on a person's personality in society is revealed. Direct work with addicted people in the Ukrainian Greek Catholic Church is also presented.

Key words: Addiction, alcoholism, drug addiction, therapy, addiction, illness, work with addicts, spiritual guidance, 12-step program, Alcoholics Anonymous, Addicts Anonymous, rehabilitation.

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I. АЛКОГОЛІЗМ ТА НАРКОМАНІЯ ЯК ЗАЛЕЖНІСТЬ	9
1.1 АЛКОГОЛІЗМ ТА ЙОГО ПОШИРЕННЯ В СУСПІЛЬСТВІ.....	9
1.2 РОЗВИТОК АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ.....	12
1.3 БІОЕТИЧНИЙ ПОДІЛ ПРИЧИН ЗАХВОРЮВАННЯ НА АЛКОГОЛІЗМ.....	15
1.4 НАРКОМАНІЯ ЯК ЗАЛЕЖНІСТЬ.	16
1.5 НАРКОТИЧНІ РЕЧОВИНИ ТА ЇХ ПОДІЛ.....	19
1.6. СТАТИСТИЧНІ ДАНІ НАРКОМАНІЇ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ ЗОКРЕМА.....	21
РОЗДІЛ II. ВПЛИВ ЗАЛЕЖНОСТІ НА ЖИТТЯ ЛЮДИНИ, ЯК ОСОБИСТОСТІ	24
2.1 ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД АЛКОГОЛЮ, ВПЛИВ ТА НАСЛІДКИ.....	24
2.2 ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД НАРКОТИКІВ, ВПЛИВ ТА НАСЛІДКИ.....	32
III РОЗДІЛ. ДУШПАСТИРСЬКА ПРАЦЯ З УЗАЛЕЖНЕНИМИ ЛЮДЬМИ В УГКЦ.....	43
3.1 ДІЯЛЬНІСТЬ УГКЦ	44
3.2 ПРАЦЯ З УЗАЛЕЖНЕНИМИ НА ПРИКЛАДІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ «НАЗАРЕТ».	48
3.3 ПРАЦЯ З УЗАЛЕЖНЕНИМИ НА ПРИКЛАДІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ДОМУ ПРЕОБРАЖЕННЯ.....	54
ВИСНОВКИ	60
ДОДАТКИ.....	67

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АА – товариство Анонімних Алкоголіків.

АН – товариство Анонімних Наркоманів.

ВІЛ – Вірус імунодефіциту людини.

ВООЗ – Всесвітня Організація Охорони Здоров'я.

ДТП – Дорожня транспортна пригода.

МВС – Міністерство Внутрішніх Справ.

МОЗ – Міністерство Охорони Здоров'я.

ООН – Організація Об'єднаних Націй.

р. – рік.

рр. – роки.

св. – святий.

СДЄ – Самбірсько-Дрогобицька Єпархія УГКЦ.

США – Сполучені Штати Америки.

УГКЦ – Українська Греко-Католицька Церква.

о. – отець.

ВСТУП

Дана магістерська робота має на меті розглянути проблему алкоголізму та наркоманії як залежність та хворобу з медичних, психологічних та духовних сторін. Також розглянути, як в даний час працює одна з провідних церков України, а саме Українська Греко-Католицька Церква.

Перш за все, щоб уміти працювати з узалежненими від алкоголю та наркотиків людьми, потрібно бути обізнаним і твердо переконаним, що це не просто звичка, а хвороба, яка потребує лікування, як фізичного так і духовного. Через незнання та не розуміння даної ситуації можна допустити помилки, які негативно вплинуть на узалежнену особу, тим самим ще більше ускладнити шлях до її одужання. Теперішнє суспільство шукає легкі шляхи до почуття задоволеності та щастя. Тому люди часто попадають на гачок фальшивих відчуттів, які потребують великих витрат, але швидко минають. Через такий вічний пошук миттєвих задовольень, людина втрачає саму себе і в ній зникає подоба людини, як такої. Легкодоступність хімічних речовин таких як алкоголь та наркотики, тільки полегшують для людини шлях до втрати усіх надбаних цінностей. Тим самим людина може втратити сім'ю, роботу, друзів, фінансове становище, все те, що тримає її у суспільстві. Алкоголізм та наркоманія вже досить давно визнані у світі хворобою, яка потребує тривалого та комплексного лікування. Не можна звернути увагу тільки на медичне лікування, а опустити духовне. Як наше тіло потребує лікування, так і наш духовний світ і душа, потребує ліків для її зцілення. Українська Греко-Католицька Церква не так давно веде активну участь у допомозі узалежненим людям, але досить динамічно рухається вперед, і покращує свої навички у цій сфері пасторальної діяльності. Однак є згадки, що і митрополит Андрей Шептицький писав у своїх листах звернення до людей, які надмірно вживають алкоголь, тим самим вбиваючи людську свідомість та культуру. Також широку кампанію вів митрополит Сильвестр Сембратович, який започаткував книги тверезості і своїм прикладом показав та заохочував підтримати тверезість суспільства.

Об'єктом дослідження даної роботи є залежність від алкоголю та наркотиків, їхній вплив на людину, а предметом виступає правильний підхід та душпастирська праця з uzалежненими людьми.

Головною ідеєю даної роботи є висвітлити проблематику згубної дії алкогольної та наркотичної залежності, оцінити ситуацію на даний час у суспільстві та розглянути практичні моменти праці з залежними людьми.

В більшості випадків людина, яка стала залежною від наркотиків чи алкоголю не розуміє, що у неї є проблема, з якої самотужки вона вибратися вже не може. Їй потрібна допомога спеціалістів. Зазвичай до такої допомоги та чи інша особа звертається тоді, коли створений певний тиск зі сторони рідних чи близьких людей або коли сама особа дійшла висновку, що вона досягнула «дна» своєї людськості. І рівень життя у суспільстві досягнув краху, тоді настає момент пригадати «Хто я?» і «Що зі мною?». Коли людина звертається за допомогою, а найчастіше, якщо ця людина релігійна, то вона звернеться до священника, який в свою чергу повинен бути без упередженого ставлення до таких людей із залежностями та вміти направити таку людину, дати чіткі поради виходу із цієї залежності.

Оригінальністю даного дослідження магістерської роботи є висвітлити нищівне та швидке збільшення алкоголізму та наркоманії в суспільстві. Також представити нові та дієві методи подолання цих залежностей.

В УГКЦ існують декілька реабілітаційних центрів у яких надають кваліфіковану допомогу людям, які залежні від алкоголю, наркотиків і азартних ігор. Їхня діяльність має налагоджені програми за якими працюють uzалежнені особи. Також проводиться праця з рідними та близькими, uzалежнених, адже вони також в свою чергу перебуваючи в тісному контакті з залежними впливають на їхній процес одужання, що є дуже важливо.

Актуальністю даної теми виступає те, що такі залежності, як алкоголізм та наркоманія широко розповсюджені у світі та Україні зокрема. Сумні статистичні дані нашої держави вказують на те, що суспільство деградує. Нації в яких зростає кількість вживання алкоголю, та ін'єкційних наркотиків

приречені на занепад. Люди хочуть швидкого задоволення, вже тут і тепер, не розуміючи наслідки, які несуть за собою нищівну дію для кожного зокрема.

Проблематика дослідження даної магістерської роботи полягає в тому, щоб показати нищівну дію залежності на людину, як соціальну особистість. Ці залежності є дуже поширені на даний час і становлять сильну загрозу для суспільства. Тому що, воно не тільки деградує, але й просто знищує себе, втрачаючи свою цілісність та ідентичність.

Дане дослідження магістерської роботи, зумовлене на стані проблеми в Україні. А також показуючи рівень діяльності УГКЦ, на рівні всієї Церкви. Також проводиться аналіз праці Церкви виключно в XXI столітті.

В даний час існує доволі багато літератури, яка допомагає краще розібратися з даними узалежненнями. Також у світі широко розповсюдженим є рух Анонімних Алкоголіків та Анонімних Наркоманів, які є присутніми й в Україні. Є створено багато груп, навіть у місті Львові, які активно ведуть свою діяльність. Але говорячи про діяльність це не означає, що кількість її учасників є дуже високою. В рамках навчальних цілей, особисто був присутнім на відкритих зборах Анонімних Алкоголіків, де бачив і дослідив їхню працю. В дійсності, так звані гуртки, за свідченнями присутніх людей, які постійно відвідують їх, допомогли позбутися цієї хвороби, яка нищила їхні долі.

Багато інформації на даний час з теперішніми комунікаціями, можна знайти в інтернет ресурсах. Адже активно ведуться сайти, особисті веб сторінки чи електронні книжки. Вагомим є створення в УГКЦ реабілітаційного Дому Преображення. В ньому працюють фахівці, які розуміються на залежностях від алкоголю та наркотиків. Також їм допомагають та діляться знаннями досвідчені фахівці з США та Канади, які допомагають налагоджувати працю з узалежненими людьми. Надають доступ до їхньої літератури, дозволяють її перекладати і опубліковувати.

В УГКЦ широко розповсюджена діяльність руху «За тверезість життя», яка допомагає душпастирям працювати з людьми при парафіях. Тим самим проводить профілактичні методи, щоб запобігти поширенню алкоголізму та

наркоманії в українському суспільстві. Найкращим методом праці з uzалежненими людьми на даний час являється програма 12 кроків Анонімних Алкоголіків, яка застосовується у всьому світі. Завдяки цій програмі багато людей отримали одужання та щасливе майбутнє. В Україні завдяки цій програмі займаються усі групи Анонімних Алкоголіків та Анонімних Наркоманів. Також в УГКЦ на основі програми 12 кроків працюють реабілітаційні центри такі, як «Назарет» та Дім Преображення. Покрокова програма дала змогу багатьом людям повернутися до нормального та повноцінного життя.

Під час дослідження в магістерській роботі були використані методи аналізу прочитаної літератури, синтезу, пояснення та узагальнення. Також були використанні матеріали зібраних інтерв'ю.

Дана магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаної літератури.

Перший розділ має на меті ознайомити нас, що таке залежність та її фактори. Також опише про її виникнення, впливи та розповсюдження. Представить для читача перелік наркотичних речовин, будуть представлені статистичні дані поширення алкоголізму та наркоманії.

Другий розділ магістерської роботи представить нам вплив залежності на людину, як особистість. Опише стан людини, її перебування в соціумі та наслідки, які за собою несе алкоголізм та наркоманія. Висвітлить історії та порівняння життя людей, які були uzалежнені.

Третій розділ магістерської роботи дасть змогу побачити працю з uzалежненими людьми в УГКЦ. Її надбання та досвід, створення реабілітаційних центрів. Також висвітлить безпосередню працю в реабілітаційних центрах, їхні програми та побут. Опише повний етап проходження програми реабілітації, вплив на саму uzалежнену особу та оточуючих людей.

Також будуть подані додатки в яких показано загальні принципи, положення та правила Братства Тверезості, яке широко застосовується у

пасторальній практиці УГКЦ. Буть показані положення для тих хто засновує осередки Братства Тверезості в парафіяльних громадах.

РОЗДІЛ І

АЛКОГОЛІЗМ ТА НАРКОМАНІЯ ЯК ЗАЛЕЖНІСТЬ

Велика проблема згубного впливу алкоголю та наркотиків на кожну особу, яка має з цим проблеми, зокрема має великий згубний вплив на суспільство в цілому. Вже протягом багатьох років, з'являється чим раз тим більше запитань для лікарів та науковців, які працюють і бажають зробити суспільство щасливим і здоровим. Алкоголь та наркотичні речовини стають, що раз доступнішими, і це великий виклик для людей, медиків і також душпастирів, які дбають про добрий духовний, а відтак і фізичний стан людини.

1.1 АЛКОГОЛІЗМ ТА ЙОГО ПОШИРЕННЯ В СУСПІЛЬСТВІ.

«Алкоголізм (лат. alcoholismus < араб. *al-kohol* — найтонший) — захворювання, зумовлене систематичним вживанням спиртних напоїв, що згубно впливає на здоров'я, поведінку у побуті, працездатність населення, шкодить добробуту та руйнує моральні засади суспільства»¹. Слово *алкоголь* почало своє існування після процесу винайдення чистого спирту. Початок свого походження воно бере з арабської мови від слова «аль-куль», що розуміється, як те, що є найчистіше, невідчутне на дотик, стовідсотковий екстракт. Алкоголь в своєму складі містить спирт, або етанол, як ще його називають. Першими, хто здобув чистий спирт були арабські алхіміки близько 800 р. нашої ери, і він використовувався виключно в медичних цілях².

Вживати спирт, розбавлений водою, почали, по-перше тому, що дія цієї речовини швидко й ефективно задовольняє потребу в зміні психічного стану: людина стає дуже близькою до виключення від реальності, до оглушення, несамовитості. Цей ефект можливий лише в стані сильного сп'яніння, якого важко досягти при вживанні натуральних вин. По-друге, для вироблення натуральних вин необхідна високоякісна сировина – найкраще виноград або фрукти. Тому виробити стільки натуральних вин,

¹ Бондар В. *Алкоголізм* // Фармацевтична енциклопедія pharmencyclopedia.com.ua (24.09.2021).

² Пор. Максимова Н. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*. Київ 2006, 28.

скільки можна продукувати горілки, щоб добитися того ефекту, мабуть, не можливо оскільки не вистачить сировини³.

Як ми бачимо, вживання чистого спирту не можливе, тому люди розбавляють його водою, щоб концентрат його був меншим, і тим самим можливим для вживання.

Національний інститут зловживання алкоголем та алкоголізму (NIAAA)⁴, дає певні характерні поняття, що до захворювання алкоголізмом⁵:

- Потяг – сильна потреба або спонука пити.
- Втрата контролю – нездатність, почавши, припинити пити.
- Фізична залежність – абстинентні синдроми, як-от нудота, пітливість, тремтіння і тривога після припинення пиття.
- Толерантність – необхідність вживати більшу кількість алкоголю, щоб досягнути стану «ейфорії»⁶.

«Алкоголізм – це пристрасть, від якої ні одна людина не спроможна визволитися самостійно, це захворювання багатостороннє, але перш за все, духовне»⁷. Автор цього речення хоче сказати, що: «Алкоголізм є хворобою прогресуючою. Виникнення перших симптомів цієї пристрасті говорить про те, що вона буде розвиватися і виникнуть нові закономірні прояви алкоголізму»⁸. Щорічно через алкоголь втрачає життя 2,8 мільйона осіб⁹. Слід зауважити, що вагомим рішенням в медицині було визнати алкоголізм повноцінною хворобою, адже за даними Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я надмірне вживання алкоголю створює не тільки залежність, а й

³ Максимова, *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 28.

⁴ NIAAA – це національний інститут зловживання алкоголем та алкоголізму був провідним федеральним агентством, відповідальним за наукові дослідження алкоголю та його наслідків протягом 40 років в США. За цей час NIAAA провела та профінансувала новаторські дослідження, опрацювала та поширила результати цих досліджень серед широкої аудиторії та, зрештою, покращила здоров'я населення. Серед багатьох значних вкладів NIAAA - Національне епідеміологічне дослідження з алкоголю і пов'язаних з ним станів, найбільше з досліджень з алкоголю, що коли-небудь проводилися, і пов'язаних з ним психічним і медичним станам; інвестиції у дослідження щодо виявлення генів, що лежать в основі вразливості до алкоголізму. *NIAAA: Advancing Alcohol Research for 40 Years*. National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism // pubs.niaaa.nih.gov (29.09.2021).

⁵ Пор. Вудруф Рой К. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, Львів: Свічадо 2019, 12.

⁶ Вудруф, *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 12.

⁷ Священник Мороз А. – Циганков В. *Как победить алкоголизм*. Москва 2002, 7.

⁸ Священник Мороз – Циганков. *Как победить алкоголизм*, 7.

⁹ Сааков В. *Дослідження: Алкоголь шкідливий для здоров'я у будь-яких дозах* // [Made for minds dw.com/uk](https://www.dw.com/uk) (25.082018).

робить більший ризик до розвитку близько двохсот хворіб¹⁰. «Алкоголік – це хворий, що потребує не лише медичної опіки, а й допомоги у вигляді солідарності та психотерапії. Необхідно застосувати щодо такої людини комплексні гуманні заходи, метою яких є її визволення»¹¹. У 1951 році Всесвітня Організація Охорони Здоров'я, ухвалила рішення про те, що алкоголізм – це без сумніву хвороба¹². Існує ще одна форма вживання алкоголю, яка називається «пияцтво». Тут як і в алкоголізмі присутній той самий чинник, однак все ж таки потрібно розрізняти, що таке алкоголізм, а що – пияцтво. «Пияцтво – це дурна звичка, яка ще не стала непоборною пристрастю людини»¹³. Тобто, тут існує розбіжність в тому, що цю людську неміч, яка переслідує людину в певні моменти її життя, особа може побороти самостійно, але прикладаючи зусилля і бажання. Алкоголізм, як захворювання є прогресуючим. Коли в якоїсь особи можна зауважувати перші прояви симптомів, а це може бути і пияцтво. Воно у певному часі несе за собою погіршення фізичного і психологічного стану людини, і відтак до повного узалежнення від алкоголю¹⁴.

Алкоголізм у медицині ще називають залежністю, можна сказати це більш поширений термін. Що ж таке залежність? «Залежність – це дуже сильна прив'язаність людини до чого-небудь»¹⁵. Ця певна пристрасть або прив'язаність в кожній особистості викликає «рівнозначне за силою бажання володіти об'єктом прихильності»¹⁶. Олександр Фільц, український професор, психотерапевт, доктор медичних наук говорить так: «Узалежнення – це коли знаєш, що це погано, але обійтися без цього не можеш. Воно найпростіше, але й найчіткіше передає суть явища»¹⁷.

¹⁰ Пор. *Через зловживанням алкоголем у світі помирає понад 3,3 млн людей – ВООЗ* // unian.ua (12.05.2014).

¹¹ Папська Рада до справ в охороні здоров'я, *Хартія працівників охорони здоров'я*. Львів 1999, 97.

¹² Пор. Войдилло Є. *Мій вибір свобода*, Львів 1994, 10.

¹³ Священник Мороз – Циганков. *Как победить алкоголизм*, 7.

¹⁴ Священник Мороз – Циганков. *Как победить алкоголизм*, 7.

¹⁵ Рух за тверезість життя. *Братство тверезості практичний посібник*, Львів 2016, 28.

¹⁶ *Братство тверезості практичний посібник*, 28.

¹⁷ Кирик Ю. *Алкоголь: як вирватися із зачарованого кола*. Львів 2006, 18.

1.2 РОЗВИТОК АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ.

Для залежної людини є притаманна одна вагома риса: залежні люди приховують від інших свою проблему й іноді вони це роблять на стільки добре, що дуже важко це зауважити. Якщо це алкоголізм, то такі особи прагнуть і краще для них є пити на самоті, і алкоголь можуть ховати де завгодно, щоб пізніше можна було його вжити так, щоб ніхто не бачив. В таких людей міняється саме мислення, вони ховаються, заперечують свій потяг до алкоголю, якщо їх у цьому звинувачують, і це вже є головною першопричиною, побачити чи ця особа стає залежною, маючи таку поведінку¹⁸.

Ще існують такі форми поведінки, які спостерігаються у залежних людей від тих чи інших речовин:

- Надмірне захоплення алкоголем або іншими наркотичними речовинами.
- Нездатність протистояти, контролювати або припинити вживання алкоголю чи іншу адиктивну¹⁹ поведінку.
- Підвищена напруженість перед вживанням алкоголю або перед іншою адиктивною поведінкою.
- Людина часто й щораз більше вживає алкоголь або іншу наркотичну речовину.
- Поступово прогресують обман й нечесність щодо адиктивної поведінки²⁰.

Починаючи вживати будь-які речовини, чи це алкоголь, чи наркотики, людина починає нехтувати всім, що у неї є: робота, сім'я, стосунки з друзями чи рідними. Але іноді важко визначити чи дана особа є залежною, чи ні, через те, що боїться осуду з боку рідних, близьких чи колег по роботі, тобто в них ще існує почуття втрати чогось дорогого для них, тому вони стараються не показувати змін своєї поведінки²¹.

Потрібно зауважити, що для алкогольної хвороби є притаманним емоційна та хімічна залежність. Захворювання на алкоголізм розвивається в

¹⁸ Пор. Вудруф. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 14.

¹⁹ Адиктивна поведінка (від лат. *addictio* — сліпо відданий, той, що потрапив у рабську залежність) — одна з форм девіантної поведінки, особливий тип деструктивної поведінки, який виражається у прагненні до відходу від реальності через зміну свого психічного стану. (Шліхта І. *Адиктивна поведінка*. Велика Українська Енциклопедія // ue.gov.ua (10.10.2021)).

²⁰ Вудруф. *Посібник для духовних наставників, Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 15.

²¹ Пор. Вудруф. *Посібник для духовних наставників, Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 15.

людей, які періодично починають вживати алкоголь. Вони самі не помічають, як в них виникає ця пристрасть і нестримне бажання вживати алкоголь чим раз частіше і частіше. Тут якраз великий вплив має хімічна залежність, а саме ті речовини, які містить алкоголь, які в свою чергу впливають на роботу нашого організму; з часом цей стан робиться буденним і повністю прийнятним для алкозалежного. Бо алкоголізм як хвороба, так і інші uzалежнення, характеризується тим, що людина не може запанувати над нею, а навпаки, – залежність панує над людиною²².

Одні із новітніх досліджень говорять про те, що для розвитку алкоголізму в людини відіграє велику роль генетична спадковість. Діти людей, які були залежними від алкоголю в чотири рази більше схильні до прояви алкоголізму у них, ніж у всіх інших. Біохімічні та нейрофізіологічні процеси в середині мозку людини, на даний час вважають дуже важливим фактором у виникненні алкоголізму. Чим більше у сучасному світі ми дізнаємося та досліджуємо генетичну спадковість, тим краще розуміємо походження та uzалежнення людей від алкоголю і не відносимо її тільки до неморальної та гріховної поведінки. Попри всі труднощі, оточення, теперішні чи колишні стосунки з тими чи іншими людьми, які безпосередньо мають вплив і стосунок на залежність, так і на її усунення, правдиве розуміння про генетичну спадковість кожної особи, дає змогу не звинувачувати та різко і агресивно ставитися до таких осіб, які мають проблеми з uzалежненням від алкоголю чи наркотиків²³.

Всесвітня Організація Охорони Здоров'я говорить, що не існує для людини безпечних мір алкоголю. Слід розуміти, що вживання сухого вина не є корисним, і думати, що помірні дози не шкодять – це неправда. Культурне вживання спиртних напоїв також не несе за собою ключ, який має розв'язати проблему залежності²⁴.

²² Пор. Кирик, *Алкоголь: як вирватися із зачарованого кола*, 19.

²³ Пор. Вудруф, *Посібник для духовних наставників, Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 14.

²⁴ Пор. Священик Мороз – Циганков, *Как победить алкоголизм*, 14.

Один з фахових лікарів-наркологів Д.Д. Еникеева говорить, що багато людей, які вживають алкоголь і вже є потенційними жертвами хвороби не вважають себе залежними від алкоголю. І це зумовлено тим, що людина, яка хворіє на алкоголізм, у своїй уяві має зовсім інший образ, як виглядає алкоголік. Треба зауважити на тому, що людська уява не завжди вимальовує правдивий образ дійсності тої чи іншої ситуації. Деякі люди можуть думати собі, що алкоголік – це неприваблива людина, яка не має роботи чи майнового стану. Слід зауважити, що це хибна думка тому, що людині, яка хворіє на алкоголізм не потрібно виглядати саме так. Імовірно, що яка-небудь особа може собі випивати, і це не буде зразу впливати на її роботу, вигляд чи стосунки у сім'ї. Ця особа може жити добре та вважати, що буде все гаразд і зовсім не підозрює, що проблема вже помалу набирає симптомів захворювання. В медицині такі стадії називають початковими, коли людина ще неповністю узалежнена від алкоголю²⁵.

Якщо людина про це не підозрює і продовжує знову випивати, то його хвороба буде прогресувати і безумовно настануть всі соціально-психологічні наслідки алкоголізму. Але якщо людина яка випиває під час цього процесу усвідомить, що починає хворіти алкоголізмом, то в неї є шанс, що захворювання вдасться зупинити вже на тому, самому ранньому етапі, поки нема ще ніяких його наслідків²⁶.

Жодна людина, яка починає вживати алкоголь не цікавиться тим, як саме він впливає на організм. Чи є якісь межі в його вживанні. Всі алкогольні напої мають у собі вміст спирту який називається – етанол або етиловий спирт. Загальна характеристика цієї речовина на організм є згубною, адже він має пригнічувальний вплив на всю нервову систему. І ця речовина є в горілці, вині та пиві, які на теперішньому ринку мають великий попит. В людському організмі не існує органу, який би не страждав від згубного впливу алкоголю²⁷.

Етиловому спирту властива органотропність, наприклад, у тканинах мозку його міститься більше, ніж у крові; він також концентрується у секреті передміхурової залози, яечках, сім'яній рідині, добре проникає через плаценту, вкрай негативно впливає на центральну нервову систему і тканини печінки – сприяє алкогольний цироз²⁸.

²⁵ Пор. Священик Мороз – Циганков. *Как победить алкоголизм*, 18.

²⁶ Священик Мороз – Циганков. *Как победить алкоголизм*, 18.

²⁷ Священик Мороз – Циганков. *Как победить алкоголизм*, 18.

²⁸ Терешкевич Д.-Г. *Биотика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*. Львів 2008, 102.

Як вже є відомо алкоголізм – це хвороба, яка появляється внаслідок регулярного вживання алкоголю і пояснюється патологічним потягом до спиртного, який в свою чергу прогресує розвиток фізичної та психологічної залежності²⁹. Ще однією з причин може бути так звані «неприємності». Тобто людина може мати проблеми в своєму особистому житті, де шукає розраду в алкоголі³⁰.

Алкоголізм може розвиватися як «хвороба від розпачу», коли людина не може впоратися зі стресом і складнощами, навіть зі складнощами в спілкуванні і пошуку друзів. Все обтяжує генетична схильність та сприятливе оточення. Якщо людина росте в містечку, де всі дорослі п'ють у будень, на свята та не можуть дати собі ладу, дивно сподіватися, що він/вона виросте, і буде здатним говорити про свої потреби, кордони, поважати кордони інших і шукати плідні стратегії подолання стресових ситуацій. Винятки бувають, але це винятки³¹.

1.3 БІОЕТИЧНИЙ ПОДІЛ ПРИЧИН ЗАХВОРЮВАННЯ НА АЛКОГОЛІЗМ.

Причини виникнення алкоголізму у людей, поділяють на три групи:

- «втеча» від проблем;
- «пошук насолоди»;
- «суспільно-товариська» (через повагу в тій чи іншій нагоді)³².

Головними чинниками появи алкогольної залежності є:

- соціальні: низький культурний і матеріальний рівень життя;
- біологічні: спадкова схильність;
- психологічні: психоемоційні особливості людської особи, нездатність протистояти стресам;
- духовні: спроби заспокоїти нерозуміння сенсу і цінності життя³³.

Розрізняють три стадії в патогенезі алкогольної проблеми: 1) компенсації; 2) наркотичну; 3) декомпенсації. Коли до уваги взяти першу стадію, то на ній хворий відчуває незборимий потяг до спиртних напоїв. Коли людина вживає надмірні дози алкоголю, то в таких випадках може проявлятися

²⁹ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 102.

³⁰ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 102.

³¹ Супрун У. *Як говорити з людиною, яка має алкогольну залежність* // suprun.doctor (02.10.2020).

³² Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 102.

³³ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 102

амнезія та різко падає працездатність фізичної особи. Вже на другій стадії потяг до спиртних напоїв зростає. Тому, саме через це посилюються психологічні зміни: розвивається егоцентризм, а також є формування абстинентного синдрому. Під час третьої стадії – декомпенсації, хворий знижує свою толерантність щодо вживання спиртного, який стає вже не засобом якогось ментального задоволення, а переростає на спосіб існування та життєдіяльності організму³⁴.

Також слід зазначити, що в алкоголізмі виділяють дві фази, які безпосередньо впливають на нервову систему:

- 1) фаза так званого збудження, яка проявляється ейфорією, відчуттям бадьорості, збільшенням сил, а також зникненням самокритичності;
- 2) фаза пригнічення, тобто тут йде заперечення першої фази, і закінчується депресією³⁵.

В нашій країні проблема алкоголізму є дуже актуальною. І говорять, що захворювання простіше попередити, а ніж його лікувати. А саме тому, нам потрібно боротися з причинами його виникнення, а не з самою хворобою, яку важко вилікувати, і є неефективним³⁶.

Щоб дослідити та дізнатися від якого часу почалося вживання алкоголю, то це досить довга історія. Але якщо провести паралель відносно людини хворої на алкоголізм, тоді зауважимо, що життя короткотривале та бідне. Тому в нашому суспільстві виникає досить неприємна проблема, яка полягає в тому, як ми повинні зруйнувати стереотип щодо відкинення чи осудження тих людей, які хворіють алкоголізмом³⁷.

1.4 НАРКОМАНІЯ ЯК ЗАЛЕЖНІСТЬ.

Наркоманія ще одна залежність, яка губить людину і суспільство. Часто алкоголізм прокладає так званий легкий шлях до вживання наркотичних

³⁴ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 103.

³⁵ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 103.

³⁶ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 103.

³⁷ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 104.

речовин. І цим сприяє його поширенню. На даний час наркоманія є поширеним явищем³⁸. «Майже 300 млн людей у світі вживають наркотики, йдеться в оприлюдненій у четвертій доповіді Управління ООН, що бореться з незаконним обігом наркотиків та злочинністю»³⁹.

Однією з таких проблем сучасного суспільства виступає наркоманія. Для того, щоб говорити про залежність від наркотиків потрібно знати значення слова наркоманія. Це слово походить від грецького «*narkē*» (заціпеніння, сон) та «*mania*» (безумство, пристрасть, потяг)⁴⁰. На даний час поєднання цих двох слів характеризують явище хронічної інтоксикації, що відбувається внаслідок частого вживання наркотиків чи їм подібних речовин⁴¹.

Наркоманія (грец. *narke* - заціпеніння, сон - *mania* - божевілля, пристрасть, потяг) - загальна назва хворіб, що проявляються патологічним потягом до постійного вживання в зростаючих кількостях наркотичних препаратів і наркотичних речовин внаслідок стійкої психічної й фізичної залежності від них⁴².

Люди, вводячи такого роду препарати відчувають стан *ейфорії*⁴³ і тим провокують організм до звикання цих препаратів⁴⁴. Також ці речовини створюють залежність як фізичну так і психологічну, з певними проявами синдрому абстиненції, призводячи до порушень функціонування внутрішніх органів⁴⁵. Речовини вважаються наркотичними тоді, коли відповідають таким трьом характерним типам: юридичним, соціальним та медичним. У медицині наркотик має мати безпосередню дію на центральну нервову систему. Якщо брати до уваги юридичний фактор, наркотик як речовина є небезпекою як для окремої особи так і для цілого суспільства. Соціальний фактор говорить про те, що речовина стає наркотичною, коли застосування в немедичних цілях є шкідливим для людей. Всі наркотичні речовини, які вважаються небезпечними

³⁸ Пор. Максимова Н. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*. Київ 2006, 25.

³⁹ У світі дедалі більше людей вживає наркотики – ООН // Інтерфакс-Україна інформаційне агентство ua.interfax.com (25.06.2020).

⁴⁰ Пор. Березина С. *Предупреждение подростковой и юношеской наркомании*. Самара 2002, 56.

⁴¹ Пор. Гавенко В. *Психіатрія і наркологія*. Київ 1993, 99.

⁴² Бондар В. *Наркоманія* // Фармацевтична енциклопедія pharmencyclopedia.com (26.09.2021).

⁴³ Ейфорія – посилено радісний, веселий настрій, стан задоволення і безпеки, який не відповідає об'єктивним обставинам; супроводжується мімічним та загальним руховим пожвавленням, психотропним збудженням. (Попович М. (ред.). *Універсальний словник Енциклопедія*. Київ 1999, 413).

⁴⁴ Пор. Игумен Евмений. *Луч в наркотическом мире*. Москва 2003, 27.

⁴⁵ Пор. Гавенко В. *Психіатрія і наркологія*, 99.

є безпосередньо визначені міжнародними конвенціями в 1961, 1971, 1988 роках⁴⁶.

В національному інституті зловживання наркотиків (NIDA)⁴⁷ США є таке визначення, щодо наркоманії: «Наркоманія – складне захворювання мозку»⁴⁸. Ця хвороба характеризується тим, що в людини виникає великий потяг, вона починає шукати та якнайчастіше вживати психотропні речовини, навіть не замислюючись над подальшим розвитком свого життя. Через вплив хімічних властивостей наркотичних речовин на мозок людини, пошук наркотиків стає нав'язливим, через що міняється поведінка особи. В залежності від наркотиків, існує багато подібних особливостей, як і в хронічних захворюваннях, а саме: генетична спадковість, вплив навколишнього суспільства, відповідно і до змін особистого способу життя⁴⁹.

Американська психіатрична асоціація в 2013 році видає «Діагностичний і статистичний посібник», в якому чітко сформульовано одинадцять критеріїв, які призводять до розладів, через вживання психотропних речовин⁵⁰:

1. Приймали алкоголь чи наркотики у більших дозах чи протягом довшого часу, ніж мали намір.
2. Хотіли вживати в меншій кількості, або припинити вживати алкоголь чи наркотики, але не змогли.
3. Витрачали багато часу, щоб дістати, вживати (алкоголь чи наркотики) або «приходити до себе» після вживання.
4. Потяг або сильне бажання вживати алкоголь чи наркотики.
5. Не давали собі раду виконувати обов'язки на роботі, вдома або у школі через вживання алкоголю чи наркотиків.
6. Продовжували вживати, навіть коли це породжувало проблеми у стосунках.
7. Перестали виконувати важливі соціальні і робочі обов'язки і/або активно відпочивати через вживання алкоголю чи наркотиків.
8. Вживати алкоголь чи наркотики повторно, навіть коли це наштовхувало на небезпеку.
9. Продовжували вживати, знаючи, що Ви маєте фізичну чи психологічну проблему, яка могла бути спричинена або погіршена через вживання алкоголю чи наркотиків.

⁴⁶ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 114.

⁴⁷ NIDA - провідне федеральне агентство, що підтримує наукові дослідження в галузі вживання наркотиків та його наслідків. (*National Institute on Drug Abuse // drugabuse.gov* (01.10.2021)).

⁴⁸ Вудруф Рой К. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 12.

⁴⁹ Пор. Вудруф Рой К. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 12.

⁵⁰ Пор. Вудруф Рой К. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 12.

10. Мали потребу в більшій кількості алкоголю чи наркотиків, щоб досягти бажаного ефекту (толерантність).
11. Розвиток симптомів абстинентного синдрому, які можуть полегшенні внаслідок вживання додаткових доз алкоголю чи наркотиків⁵¹.

«Залежність або узалежнення з медико-профілактичної сторони, виступає процесом звикання до певних хімічних речовин або продуктів»⁵². Для прикладу це може бути алкоголь, нікотин, психотропні препарати чи навіть медикаменти, які людина приймає для покращення стану свого здоров'я. Через такі речовини в людини виникає бажання до повторного їх прийняття, а якщо людина починає позбавляти себе тих чи інших речовин, в неї можуть статися різного роду психофізичні порушення. На долю теперішнього суспільства випадає доволі багато узалежнень, які з кожним роком набирають обертів. Існує доволі багато проблематичних чинників, які сприяють поширенню узалежнень в суспільстві. І одним з таких чинників є криза вартості та сенсу, яка побутує в теперішньому суспільстві. Ще однією, не менш поширеною причиною є незадоволення своїм станом та стресами, які виникають через певні індивідуальні ситуації в житті. Вони можуть виникати з не доопрацюванням, самореалізацією чи інших певних невдачі в житті, які зачіпають нас⁵³.

1.5 НАРКОТИЧНІ РЕЧОВИНИ ТА ЇХ ПОДІЛ.

В міжнародному переліку наркотичних речовин усі препарати та речовини, які спричиняють залежність або вплив на нервову систему розділяють на три групи:

I. Належать речовини, які мають безпосередній вплив на нервову систему (психодепресанти):

1) речовини та препарати опійного складу: опій-сирець, промедол, морфін, кодеїн, омнопон, героїн, фентаніл та ін.⁵⁴;

⁵¹ Вудруф Рой К. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 12.

⁵² Папська Рада до справ в охороні здоров'я. *Хартія працівників охорони здоров'я*, 56.

⁵³ Пор. Папська Рада до справ в охороні здоров'я. *Хартія працівників охорони здоров'я*, 56.

⁵⁴ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 114.

2) речовини які мають заспокійливу або снодійною дію на організм: послідовні від барбітурової кислоти – реладорм, реланіум фенобарбітал, феназепам, ноксирон, етамінал натрію, оксибутират натрію⁵⁵.

II. В цій групі речовини, які приводять організм у стан збудження так звані психостимулятори: фенамін, ефедрон, сиднофен, кофеїн, кокаїн, первітин, екстазі, сиднокарб⁵⁶.

III. Дана група містить препарати та речовини, які впливають на організм галюцигенними властивостями: марихуана, фенциклідин, мескалін, гашиш, ЛСД, також інгалянти (бензин, плямовивідник, розчинник нітрофарб, деякі сорти клею та ацетон), кліпсол, циклодол⁵⁷.

Основними характеристикам наркоманії є: набута в наслідок зловживання наркотичною речовиною змінена реактивність щодо неї, яка виявляється в патологічному потязі до даної речовини; змінена толерантність; виникнення абстинентного синдрому у разі припинення вживання наркотичної речовини⁵⁸.

Не дивлячись на різного роду подану інформацію про наркоманію, її не слід плутати з таким визначенням, як токсикоманія. Хтось може вважати, що це одне і теж, але це не так. Беручи до уваги термін наркоманія маєм чітко розрізняти, що це медичні препарати та наркотичні речовини, які є в переліку лікарських препаратів та мають як медичне так і юридичне підґрунтя⁵⁹.

Тому потрібно розуміти, що токсикоманія – це вживання речовин, які не є згадані у списку, який поданий вище та відноситься до фізичних, хімічних або біологічних речовин. Через такі помилки виявляють певну передумову не критичного ставлення до такого явища, як токсикоманія, яка може з першого вживання призвести до критичних наслідків, а саме до ураження головного мозку⁶⁰.

Наркоманія як залежність в більшості випадків виявляється в тих людей, які мають пристрасть до наркотику, фізичну та психічну залежність та

⁵⁵ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 114.

⁵⁶ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 114.

⁵⁷ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 114.

⁵⁸ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 115.

⁵⁹ Пор. Іващенко Ю. *Токсикоманія та її наслідки*. Лікування наркоманії та алкоголізму // nonarcotic.com.ua (12.06.2021).

⁶⁰ Пор. Березина С. *Предупреждение подростковой и юношеской наркомании*, 57.

підвищену толерантність до цих речовин. Всі ці симптоми тісно взаємопов'язані між собою. Тому частіше вживання наркотичних препаратів не обійдеться без ще більшого потягу до цих речовин, а психічне та фізичне узалежнення не можливе без двох вище згаданих симптомів⁶¹.

Психічна залежність з'являється у тих випадках, коли систематично вживаються наркотики. У більшості це негативна прив'язаність, ціль якої – позбавлення поганого настрою та зняття напруженості і дискомфорту. Позитивною називають прив'язаність, коли наркотик вживають, щоб отримати приємні відчуття (ейфорії, бадьорості, припливу енергії)⁶².

Фізична залежність – тяжкі, болісні відчуття в організмі. Проявляється через абстинентний синдром, зумовлений припиненням вживати наркотик, переважно через 12-18 годин після невживання.⁶³

1.6. СТАТИСТИЧНІ ДАНІ НАРКОМАНІЇ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ ЗОКРЕМА

Про наркоманію також наполегливо і тривожно повідомляють світові засоби масової інформації, наводячи сумні цифри, що свідчать про зростання наркоманії. Якщо брати до уваги статистику 2017 року, за різними оцінками, то в світі існує приблизно 271 мільйон осіб, які вживали наркотичні речовини хоча б один раз. У відсотковому співвідношенні до загальної кількості людей, які є на планеті виходить приблизно 5,5% населення, і приблизним віком від 15 до 64 років, які вживають наркотичні речовини. Беручи до уваги статистику минулих років, можна зробити висновок, що споживання наркотичних речовин збільшується. Оскільки, ще в 2009 році кількість людей, які споживала наркотики становила менше 5%. За даними статистики одна доросла особа з вісімнадцяти вживає наркотики. Слід розуміти, що всі статистичні дані є приблизними. Однак попри це серед наведених 271 мільйону людей, які вживають наркотичні речовини, в 31 мільйону осіб спостерігаються серйозні проблеми зі здоров'ям⁶⁴.

В Україні проблема наркоманії має достатньо загрозливий характер та має всі риси епідемічного процесу. Протягом останніх років в Україні підвищився

⁶¹ Пор. Іващенко. *Токсикоманія та її наслідки*.

⁶² *Токсикоманія: види, школа, лікування, профілактика і наслідки* // umu.org.ua (07.01.2020).

⁶³ *Токсикоманія: види, школа, лікування, профілактика і наслідки* // umu.org.ua (07.01.2020).

⁶⁴ *Рівень споживання наркотиків значно перевищує попередні оцінки – щорічний звіт управління ООН // АПАУ арау.org.ua (22.08.2019).*

ріст незаконного продажу наркотичних речовин. Попри всі старання зовнішніх антинаркотичних пропаганд та агітацій, число осіб, а особливо людей молодого або підліткового віку, які приймають наркотичні речовини надалі більшає⁶⁵.

На сьогоднішній час за статистичними даними в Україні налічується близько 346 тисяч людей, які вживають ін'єкційні наркотичні речовини. Але, якщо брати до уваги збільшення кількості нових видів наркотичних препаратів, то кількість людей набагато більша. Про такі дані повідомляє Ірина Іванчук – начальник сектору підтримувальної групи державної установи «Центр громадського здоров'я МОЗ України»⁶⁶.

Причинами вживання наркотиків є доволі багато аспектів нашого життя. Одною з таких причин виступає тиск зі сторони друзів або однолітків. «Наркотики – це така нецензурна та противна частина нашої культури», – пише д-р Арманд М. Ніколі-молодший, – «тому що, студенти думають, що зараз усі приймають наркотики. А якщо хтось не приймає, тоді вони точно належать до меншості»⁶⁷.

Один молодий чоловік розповів з власного досвіду як впливають однолітки на те, щоб попробувати наркотики. Він розповів, що в нього ніколи не було якогось потягу до наркотичних речовин, але одного разу на вечірці йому запропонувала закурити наркотику зовсім юна дівчина, якій він не зміг відмовити, і з того часу він почав регулярно курити цю наркотичну речовину⁶⁸.

Також фізичне та сексуальне насилля може призвести до вживання наркотичних речовин. В одному з провідних журналів США «AFA» було опубліковано, що молоді люди, які зазнали такого роду насилля, здебільшого починають вживати наркотики. У центрі затриманих правопорушників міста Флориди серед 400 затриманих молодих людей, команда дослідників довела, що багато з них перед тим, як вживати наркотики мали фізичне або сексуальне насилля⁶⁹.

⁶⁵ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 115.

⁶⁶ У МОЗ підраховали приблизну кількість ін'єкційних наркоманів // ukrinform.ua (27.06.2018).

⁶⁷ Пор. Мак-Дауэл Д. *Как помочь молодежи*, Львів 2004, 403.

⁶⁸ Пор. Мак-Дауэл. *Как помочь молодежи*, 403.

⁶⁹ Пор. Мак-Дауэл. *Как помочь молодежи*, 403.

Ще однією поширеною причиною є підлітки без нагляду дорослих. Працівник та дослідник на ім'я Джин Річардсон з Університету Південної Каліфорнії повідомив про те, що підлітки, які приходять до дому, де з тих чи інших причин відсутні старші люди, в два рази вірогідніше почнуть вживати алкоголь, марихуану або сигарети, в порівнянні з дітьми яких батьки є вдома⁷⁰. Часто причиною стає приклад батьків. Тому що, дітям важко не робити те, що роблять батьки кожен день, вважаючи це нормальним явищем. Письменник на ім'я Білл Сандерс розповідав про молодого юнака, який казав, що його батьки вживають алкоголь і на сніданок, і в обід, тому він також вживає алкоголь та приймає наркотики, бо не бачить різниці між ним і батьками⁷¹.

Також однією з причин може бути те, що людина хоче сховатися від цього світу. Під цим розуміється те, що проблеми сьогодення заставляють молодих людей вважати наркотики, як те що дасть їм свободу і думку, що ніяких негараздів ні в них самих і ні в кого іншого не існує⁷².

Психолог Гарі Коллінз говорить про п'ять якостей, які схиляють молодих людей до вживання наркотичних речовин, а в подальшому створює залежність:

1. Особистість, спадковість і психологія.
2. Соціальний фон і культура.
3. Певні стреси у житті.
4. Підтвердження залежності.
5. Духовний вплив⁷³.

Підсумовуючи перший розділ, можна сказати, що різноманітність та поширеність наркотичних речовин є вражаюча. А ще страшнішим є те, що кількість людей, яка вживає наркотичні речовини на превеликий жаль не зменшується. Причин, через що поширюється наркоманія теж не менше, але кожна людина повинна шукати вихід від згубного шляху наркотичних препаратів.

⁷⁰ Пор. Мак-Дауэл. *Как помочь молодежи*, 404.

⁷¹ Пор. Мак-Дауэл. *Как помочь молодежи*, 404.

⁷² Пор. Мак-Дауэл. *Как помочь молодежи*, 404.

⁷³ Пор. Мак-Дауэл. *Как помочь молодежи*, 404.

РОЗДІЛ II

ВПЛИВ ЗАЛЕЖНОСТІ НА ЖИТТЯ ЛЮДИНИ, ЯК ОСОБИСТОСТІ

Загроза алкоголю і наркотиків діє не тільки на фізичне здоров'я і стан людини, а також впливає і на перебування людини у соціумі. Ми знаємо, що людина істота соціальна, яка потребує уваги, спілкування і тому подібні речі, які дає соціум. Залежність людини від алкоголю і наркотиків, немов частино позбавляє людину отримувати, від суспільства потрібні їй речі. «Алкоголізм, зловживання алкоголем, а також наркотична залежність – одні з найпоширеніших, неймовірно складних та руйнівних недуг людського суспільства»⁷⁴.

Вживання алкогольних напоїв чи наркотичних речовин вражає не якусь певну частину суспільства чи вікову категорію, воно побутує скрізь і між всіма. Чи то старші люди, чи молодь, а тим більше підлітки. Проблемою теперішнього суспільства впливає те, що вживання алкоголю і наркотиків є присутнє у молодих людей і підлітків, які частково не розуміють, що роблять і як це впливатиме на них в майбутньому. Чому так? Чому молодь обирає таку форму задоволення⁷⁵?

2.1 ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД АЛКОГОЛЮ, ВПЛИВ ТА НАСЛІДКИ.

Якщо подивитися довкола, то багато людей не розуміють, що поняття свободи й таке поняття як вседозволеність, зовсім різні за змістом⁷⁶. «Свобода – це не тоді, коли ти можеш робити все, що хочеш, і жити, як бажаєш!»⁷⁷. Таке роздумування про свободу невдовзі приведе до знищення особистості⁷⁸. «Справжня свобода – це коли ти знаєш, що тобі можна, а що ні. І живеш за правдою, яку ти знаєш. Тому що тільки правда робить людину вільною»⁷⁹.

⁷⁴ Вудруф Рой К. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, Львів: Свічадо 2019, 9.

⁷⁵ Вудруф. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 9

⁷⁶ Пор. Скупий І. *Чемпіон народжений бути вільним. Свобода від різних залежностей*. Львів 2020, 144.

⁷⁷ Скупий. *Чемпіон народжений бути вільним*, 144.

⁷⁸ Пор. Скупий. *Чемпіон народжений бути вільним*, 144.

⁷⁹ Скупий. *Чемпіон народжений бути вільним*, 144.

Легко доступність алкоголю і наркотичних речовин чи сигарет для людини, ускладнює всю ситуацію для боротьби з залежністю. Теперішній світ просто засмічений різноманітними рекламами про алкоголь і тому подібними товарами. Люди роблять мало висновків щодо того, як реклами впливають на їхню підсвідомість, тим самим не розуміючи їхньої дії й наслідки.

«За підсумками 2016 року Україна посідала п'яте місце у світі за споживання горілки на людину»⁸⁰. В Україні на душу населення тільки за один рік, припадає 7,8 літра спирту. Якщо брати міжнародні норми, то нація, яка вживає 8 літрів спирту в рік на одну особу вважається тою, яка вимирає. Ця шокуюча статистика показує нам, як швидко наша країна крокує до краху суспільства⁸¹. Такі вражаючі статистики, змушують задуматися, і виникає питання «Як потрібно дивитись на цю проблему і як її вирішувати»? Чи дивитися на неї з погляду думки про людини, економіки чи інституцій⁸²? За даними американських дослідників, залежними від алкоголю є від 14 до 25 мільйонів американці, а статистика щодо кримінальної юстиції, здоров'я та сім'ї, ще більш шокуюча⁸³:

- 50% всіх дітей [35,6 мільйонів] живуть у родинях, де батьки або інші дорослі курять, надміру п'ють або вживають наркотики.
- 23,8% всіх дітей [17 мільйонів] живуть у родинях, де батьки або інші дорослі є п'яницями.
- 12,7% всіх дітей [9,2 мільйонів] проживають у родинях, де батьки або інші дорослі вживають незаконні наркотики.
- у 2003 році 20,3 мільйона людей були класифіковані як наркозалежні або як ті, хто зловживають наркотиками.
- 77,6% [15,7 мільйонів] осіб із розладами, викликаними вживанням психоактивних речовин, є найманими працівниками.
- 3,8 мільйона людей отримали лікування від зловживання наркотиками або алкоголем.
- 3 21,1 мільйона осіб, які потребували лікування, але не отримали його, лише 1,3 мільйона [5,8%] вважали, що таке лікування для них є необхідним. З цього 1,3 мільйона, 441 000 людей [35,8%] заявили, що доклали зусиль, але не змогли отримати лікування, 792 000 [64,2%] повідомили, що не докладали жодних зусиль⁸⁴.

⁸⁰ Скупий. *Чемпіон народжений бути вільним*, 144.

⁸¹ Пор. Скупий. *Чемпіон народжений бути вільним*, 144.

⁸² Пор. Вудруф. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 19.

⁸³ Пор. Вудруф. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 19

⁸⁴ Вудруф. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 19

В Україні кожного року помирає приблизно 40 тисяч людей, і тут варто зауважити, що це тільки за офіційною статистикою. Залежних від алкоголю осіб в Україні приблизно 1 мільйона. Так за проведеними опитуваннями практично 40% молодого покоління України віком 14 – 18 років, зауважмо, регулярно вживають алкоголь. В 41 країні світу в закладах шкільної освіти, ВООЗ було проведено опитування, щодо вживання алкоголю школярами. І сумно чути, що Україна у цьому списку перебуває на першому місці⁸⁵. «Близько 20% дітей віком 11-12 років знають, що таке сп'яніння. Вживання пива в Україні серед підлітків за останні роки постійно зростає»⁸⁶.

У чому ж полягає проблема? У чому криється той корінь, який стрімко зростає і статистика алкоголізму тільки збільшується? І проводячи різні дослідження, опитування, аналізуючи всі за і проти, досі нема чітко сформульованої теорії та відповіді на дану проблему, чому ті чи інші особи п'ють більше, хтось менше, тим самим деякі з них стають залежними від алкоголю, а інші не стають⁸⁷. Теорій існує багато, і сказати точно, що саме впливає на людину і робить її залежною, практично неможливо. На думку деяких соціологів, професорів люди п'ють понад міру, щоб втекти від проблем дійсності, яка побутує, і яку вони не хочуть бачити. Але вже набагато складніше сказати, чому та чи інша особа стає залежною, і тим самим стає невідьником від алкоголю⁸⁸.

Існують певні чинники за якими, на даний час можна вважати, що проблема полягає в психологічному, соціальному, духовному факторах, що в свою чергу переплітаються з біологічною основою. Розібрати кожний фактор і дати однозначну відповідь складно, тому що для одних людей головним чинником виступає біологічний фактор, для інших – психологічні, соціальні й також духовні. Кожна людина є індивідуальна і вплив даних факторів також⁸⁹.

⁸⁵ Пор. Скупий. *Чемпіон народжений бути вільним. Свобода від різних залежностей*, 144.

⁸⁶ Скупий. *Чемпіон народжений бути вільним. Свобода від різних залежностей*, 144.

⁸⁷ Пор. Воронович Б. *Uzależnienia. Geneza, terapia i powrót do zdrowia*. Познань-Варшава 2009, 60.

⁸⁸ Пор. Воронович. *Uzależnienia. Geneza, terapia i powrót do zdrowia*, 60.

⁸⁹ Пор. Воронович. *Uzależnienia. Geneza, terapia i powrót do zdrowia*, 60.

Без сумніву можна говорити і брати до уваги те, що вагомим приводом для залежності виступає вік особи. Тут йдеться про сформованість самого організму, як в біологічному вимірі, так в психологічному чи духовному⁹⁰. Через те, що алкоголь вражає органи людини й впливає на їхнє функціонування тим більше, коли йдеться про залежність. Тому що, в першу чергу алкоголь вражає центральну нервову систему у більшості головний мозок, а коли вона незріла, її ураження є швидшим і шкідливішим⁹¹.

Час та досвід вживання алкоголю, тут можна сказати, що також великий вплив має те, коли людина перший раз вжила алкогольні напої. Тобто можна розділяти певні етапи: дитячий вік або підлітковий, в такому віці люди можуть експериментувати й через це вживати алкоголь, хтось може бути під певним соціальним впливом, тобто перебувати в середовищі, де вживання алкоголю є нормою. Ще одним із так званих етапів є звичка, тобто часте вживання алкоголю з певною рисою психічної залежності, і від неї крокуючи до повної залежності, яка супроводжується проявом фізичних та психічних симптомів⁹². «Вчені довели, що випивши 100 грамів алкоголю, ми вбиваємо близько 5 тисяч клітин мозку. Отже, ми, як нація невинно деградуємо»⁹³. Особи, які не мають двадцяти років, і які регулярно вживають алкогольні напої, за даними досліджень можуть бути залежними протягом п'яти – шести місяців. Натомість особи, які мають від двадцяти до двадцяти п'яти років менш вразливі, і їм, щоб потрапити в залежність в середньому потрібно три – чотири роки. Тим самим в старшому віці та, чи інша особа може потрапити в залежність від алкоголю за кільканадцять років. Але слід нам пам'ятати про індивідуальність організму кожної особи, яка в свою чергу може дозволяти, як довший так і швидший час узалежнення⁹⁴.

Алкоголь робить людину невільною і через це в кожного алкозалежного виникають проблеми в особистому житті. Є одна дуже чітка й велика

⁹⁰ Пор. Воронович. *Uzależnienia. Geneza, terapia i powrót do zdrowia*, 61.

⁹¹ Пор. Воронович. *Uzależnienia. Geneza, terapia i powrót do zdrowia*, 62.

⁹² Пор. Воронович. *Uzależnienia. Geneza, terapia i powrót do zdrowia*, 62.

⁹³ Скупий. *Чемпіон народжений бути вільним. Свобода від різних залежностей*, 144.

⁹⁴ Пор. Воронович. *Uzależnienia. Geneza, terapia i powrót do zdrowia*, 62.

властивість алкоголю, він є добрим розчинником, розчиняє – здоров'я, кар'єру, кохання, гроші, сім'ю⁹⁵. Щоб краще зрозуміти про що йде мова, можна розглянути історію одного чоловіка, який став на цей слизький шлях. Людина про яку буде йти мова є учасником групи Анонімних Алкоголіків, тому ім'я яке буде вживатися в даній історії є видуманим, тобто таке, яке не належить даній людині через анонімність цієї організації і те, що це є одним із з основних її правил.

Фред є співвласником відомої бухгалтерської фірми. Він має добрий прибуток, гарний дім, щасливо одружений і батько здібних дітей студентського віку. У нього такий привабливий характер, що всі, кого він зустрічає, стають його друзями. Якщо хто коли-небудь був успішним бізнесменом, то це Фред. На вигляд він – стабільна, рівноважена людина. Однак, він – алкоголік⁹⁶.

Як ми бачимо, людина виглядає повноцінною, нормальною і навіть за баченням сучасності доволі щасливою маючи все, але те все є матеріальним. І тут розуміємо, що алкоголізм – це хвороба, яка не появляється з якихось бід в матеріальному плані. Вона має набагато глибші коріння для її прояву.

Вперше ми побачили Фреда близько року тому в лікарні, де він лікувався через свій тяжкий нервовий стан. З ним це трапилося вперше і він дуже соромився цього. Ніяк не визнаючи себе алкоголіком, він говорить собі, що він ліг у лікарню, щоб заспокоїти нерви. Лікар явно дав зрозуміти, що його стан, можливо, куди гірший ніж він усвідомлює. Декілька днів він був у депресії через свій стан. Він вирішив, зовсім кинути пити. Він навіть не здогадувався, що, можливо, він не може цього зробити, незважаючи на свій характер і становище. Фред не вважав себе алкоголіком, ти більше не приймав духовного вирішення своєї проблеми. Ми розповіли йому те, що знали про алкоголізм. Він зацікавився і погодився, що мав деякі з цих симптомів, але він ще не збирався визнати, що сам він з цим не може нічого зробити. Він був переконаний, що це принизливе переживання плюс набуті знання утримають його тверезим решту його життя. Самопізнання владнає це⁹⁷.

Іноді людині важко усвідомити те, що в неї є проблема й тим самим це ускладнює всю процедуру одужання. Коли людина не дає собі зрозуміти, що в неї є проблема з якої вона сама вийти не може, і їй потрібна чиясь допомога, то це стає ще більшою проблемою. Як ми бачимо з даного прикладу, Фред не усвідомлює своєї проблеми, але заради цікавості хоче спробувати. Цікавість це

⁹⁵ Пор. Воронович. *Uzależnienia. Geneza, terapia i powrót do zdrowia*, 62.

⁹⁶ Анонімні Алкоголіки Ворлд Сервізис Інк. *Анонімні Алкоголіки*. Львів 2020, 31.

⁹⁷ Анонімні Алкоголіки Ворлд Сервізис Інк. *Анонімні Алкоголіки*, 31.

не той фактор, який буде сприяти для одужання, тому що тут важливі глибинні переконання.

Деякий час ми більше нічого не чули про Фреда. Одного дня нам сказали, що він знов у лікарні. Цього разу у нього все тремтіло. Незабаром він дав знати, що дуже хоче зустрітися з нами. Історія, яку він розповів нам, є дуже повчальною, бо тут ми маємо чоловіка, абсолютно переконаного в необхідності перестати пити, який не мав причин для пиття, виявляв прекрасну розсудливість і рішучість у всіх інших справах, однак був покладений на лопатки⁹⁸.

Наглядним прикладом бачимо, як людина зі свого нерозуміння може легко оступитися. В даному випадку, Фред задумується над своєю проблемою, через вже складніший стан з його здоров'ям. Далі Фред розповів, що після першого разу, коли перебував у лікарні, він замислився над своїм станом і думав самовпевнено вирішити її сам. І з його слів, спершу все нібито вдавалося, до того моменту, коли він поїхав у відрядження з якого почалася глобальна проблема⁹⁹. Він ніколи не думав, що все на стільки серйозно – «Я ніколи не міг зрозуміти людей, які казали, що зазнали поразки від даної проблеми. Тепер я знав. Це був нищівний удар»¹⁰⁰. Для людини є дуже важливим, це визнання проблеми й те, що потрібно з цим боротися. «Проблема алкоголю – це одна з багатьох ситуацій, в яких ми перестаємо керувати своїм життям»¹⁰¹.

До мене прийшли два члени Анонімних Алкоголіків. Вони посміхнулися, що мені досить не сподобалося, і тоді вони запитали мене, чи я думаю, що я алкоголік; і чи на цей раз я, насправді, визнав свою цілковиту поразку. Мені довелося погодитися з обома твердженнями. Вони навантажили мене купою доказів стосовно того, що таке алкоголічне мислення, яке я проявив у Вашингтоні, є безнадійним станом. Вони посилалися на численні випадки з власного досвіду. Цей процес загасив останній проблиск переконання у те, що я можу впоратися сам¹⁰².

Вагомим кроком до вирішення проблеми залежності є повне сприйняття та розуміння ситуації, в якій опинилася людина. Фред став одним із тих, хто захотів змінити себе. Люди, які перебували разом із ним у товаристві АА, наводили аргументи Фреду стосовно його залежності й допомогли йому накреслити духовну програму, яка в свою чергу допоможе йому йти вперед, діяти та вибратися з цієї залежності. Як каже сам Фред, він не вважав себе

⁹⁸ Анонімні Алкоголіки Ворлд Сервізис Інк. *Анонімні Алкоголіки*, 32.

⁹⁹ Пор. Анонімні Алкоголіки Ворлд Сервізис Інк. *Анонімні Алкоголіки*, 31- 32.

¹⁰⁰ Анонімні Алкоголіки Ворлд Сервізис Інк. *Анонімні Алкоголіки*, 33.

¹⁰¹ Дзєвєцький М. *Шлях переможців. 12 кроків не з того світу*. Львів 2019, 18.

¹⁰² Анонімні Алкоголіки Ворлд Сервізис Інк. *Анонімні Алкоголіки*, 33.

набожною людиною, тим не менш йому було достатньо, завдяки своєму свідомому розумові сприйняти те, про що йому говорили члени даного товариства . Але попри розуміння й усвідомлення проблеми, йому було не легко почати виконувати всю цю програму одужання, оскільки для цього, було потрібно змінити деякі переконання, за якими жив ціле своє життя. І якщо б він не переконав себе й не почав робити зміни у житті, одужання було б не можливим¹⁰³. «Перший крок в цій програмі одужання – це визнання, що не варто так далі жити, що навіть не можливо так далі жити, бо наближається, або уже нас охопив, розпач і бажання втекти від життя»¹⁰⁴.

Так само важливим було відкриття, що духовні принципи могли б вирішити всі мої проблеми. З тих пір я був перенесений до способу життя, який дав незліченно більше задоволення і, я сподіваюся, був більш корисним, ніж той, яким я жив до цього. Не можна сказати, що колишній спосіб життя був таким вже й поганим, але я нізащо не проміняв би його найкращі моменти на сьогоднішні найгірші. Я б не повернувся до старого життя, навіть якби міг¹⁰⁵.

Історія Фреда є однією із багатьох випадків, які стаються з різними особами. З цього прикладу можна побачити, якою складною ситуація може бути, але попри це, можна знайти вихід і зарадити. Так, звичайно, це потребує багатьох зусиль і внутрішнього переконання, однак тільки це дає такий перший поштовх до розв'язання проблеми. Доволі велика кількість лікарів, психіатрів погоджуються з висновками й твердженнями, які були наведені учасниками програми Анонімних Алкоголіків¹⁰⁶. Один із лікарів, який працює в всесвітньо відомому шпиталі, говорив:

Те, що ви говорите про безнадійність пересічного алкоголіка, на мій погляд, правильним. Що ж до тих двох з вас, чії історії я почув, то у мене не було сумніву, що ви були на 100% безнадійними, і ніщо крім божественної допомоги не могло б вам допомогти. Якби ви хотіли стати пацієнтами цієї лікарні, то, якби я міг це зробити, не прийняв вас. Серце розривається, коли дивишся на таких людей як ви. Хоч я не релігійна людина, я глибоко шаную такий підхід у таких справах, як ваша. Для більшості випадків майже не має інших вирішень¹⁰⁷.

¹⁰³ Пор. Анонімні Алкоголіки Ворлд Сервізис Інк. *Анонімні Алкоголіки*, 33-34.

¹⁰⁴ Дзевецкий. *Шлях переможців. 12 кроків не з того світу*, 19.

¹⁰⁵ Анонімні Алкоголіки Ворлд Сервізис Інк. *Анонімні Алкоголіки*, 34.

¹⁰⁶ Пор. Анонімні Алкоголіки Ворлд Сервізис Інк. *Анонімні Алкоголіки*, 34.

¹⁰⁷ Анонімні Алкоголіки Ворлд Сервізис Інк. *Анонімні Алкоголіки*, 34.

Надзвичайно важливим є розуміння того, де і коли потрібно зупинитися. Однак, дане почуття не завжди спрацьовує в людей, так як це потрібно. І все ж, з тих чи інших причин у житті, кожна людина може оступитися і не побачити своєї помилки, яку допустила. Іноді людина думає, що їй до снаги зробити все, для того, щоб змінити своє життя, але це не так. Яскравим прикладом цього є, як бачимо, історія про Фреда, який на щастя зустрів людей з групи Анонімних Алкоголіків. Чому ж людині важко зробити цей перший крок до розв'язання проблеми? Суть полягає в тому, що чим більше ми блукаємо, чим більше відчуваємося безсилими перед тою чи іншою проблемою, а відносини, які дозволяють нас втягнути в повноту проблем, стають запеклішими, тим більше нас вражає правда про безсилля, про своє «Я» і втягнення в дану проблему¹⁰⁸. «Перший крок рятує нас радикальним чином, адже рятує нас від життя у світі ілюзій. А постійне перебування в ілюзії – це завжди форма *агонії*¹⁰⁹»¹¹⁰.

Надмірне вживання алкоголю стає причиною багатьох бід, які можуть відбуватися з людиною. Нерозуміння людей про наслідки вжитого ними алкоголю, робить їх ще вразливішими, а наслідки ще важчими. Статистика бід, які стаються через зловживання алкоголем є дуже жахливою, наприклад:

- 50% – розлучень через алкоголізм однієї зі сторін
- 60% - випадків передачі венеричних захворювань
- 70% - незаплановані вагітності
- 90% - випадки сексуального насильства
- 50% - ДТП
- 50% - вбивства
- 25% - самогубства¹¹¹

Ця статистика доволі сумна і неприємна, але є правдивою проблемою, з якою нам потрібно боротися. Залежність від алкоголю, позбавляє людину особистої свободи, яка маючи затуманений розум через дію алкоголю, не спроможна адекватно та повноцінно діяти та реагувати на ті ситуації, які трапляються у

¹⁰⁸ Пор. Дзевецкий. *Шлях переможців. 12 кроків не з того світу*, 21.

¹⁰⁹ Агонія - стан, що безпосередньо передє клінічної смерті. Агонія передє преагонія, що характеризується значним зниженням функцій організму. В цей період спостерігається зміна частоти дихання (почастішання або уражень), зниження артеріального тиску; розвивається кисневе голодування тканин. Всі ці явища, прогресуючи, призводять до настання агонії. Агонія не є незворотнім станом, в ряді випадків своєчасно вжиті заходи (в період клінічної смерті або до її настання) можуть врятувати життя хворого. (*Агонія* // Медична енциклопедія medical-enc.com.ua (19.10.2021)).

¹¹⁰ Дзевецкий. *Шлях переможців. 12 кроків не з того світу*, 22.

¹¹¹ Скупий. *Чемпіон народжений бути вільним. Свобода від різних залежностей*, 146.

нашому житті. Якщо глянути на дію алкоголю на фізичний стан, можна зауважити, на скільки сильно страждає організм людини, зокрема:

1. Після вживання алкоголю дуже швидко всмоктується у кров. Через кілька хвилин він уже розноситься по всьому тілу й потрапляє в головний мозок.
2. Після вживання алкогольного напою кровеносні судини розширюються і алкоголь починає чинити навантаження на серце.
3. Після вживання алкоголю найбільший удар отримує печінка, яка стає вразливою для вірусів та іншої інфекції та створює умови для розвитку гепатиту.
4. Алкоголь створює навантаження на м'язову тканину людини.
5. Під дією алкоголю організм за одиницю часу втрачає більше води, ніж у звичайному стані.
6. Погіршується координація рухів, сповільнюється реакція на зовнішні подразники, зростає ймовірність прийняти неправильне рішення, тому з людьми в такому стані часто трапляються нещасні випадки.
7. Можуть розпочатися тремтіння кінцівок і подвоєння в очах. З'являється емоційна нерівноваженість, порушується здатність адекватно оцінювати події, людина втрачає контроль над собою та над своїми вчинками¹¹².

Провівши такий аналіз можна побачити, що дія алкоголю є згубною для людини, як у фізичному плані, так і у психологічному та духовному. Руйнування людського життя призводить до краху суспільства та його деградації. Не дивлячись на статус людини, проблема зі зловживанням алкоголю може спіткати кожного. Ми не знаємо, коли і як, людина може стати залежною, і коли може звільнитися від неї. Але важливим є те, що кожна особа може запобігти цій залежності, коли буде володіти певними знаннями про неї. Також, не слід завжди покладатися на власні сили, коли бачиш, що впоратися сам уже не можеш. Для кожної людини, яка має проблеми з алкоголем потрібно перш за все усвідомити у своїй голові, що в неї є проблема, з якою потрібно боротися, бо злегковаживши можна погубити себе.

2.2 ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД НАРКОТИКІВ, ВПЛИВ ТА НАСЛІДКИ

Наркоманія є ще однією, не менш поширеною залежністю у світі, як і алкоголізм. Ця залежність завдає ще більшої руйнації людському життю. Попри те, що на відміну від алкоголю, який є у вільному споживацькому

¹¹² Скупий. *Чемпіон народжений бути вільним. Свобода від різних залежностей*, 158.

доступі, наркотичні речовини є поза законом, принаймні кримінальний кодекс України говорить про це в статті 309¹¹³.

Вживання та поширеність ін'єкційних наркотичних речовин в Україні більша у три рази, ніж складає середньосвітовий рівень. Кількість uzалежнених від наркотиків осіб в Україні складає від 1,5 до 2 мільйонів людей. Також багато тяжких злочинів спричинені та пов'язані з процесом обігу наркотичних речовин¹¹⁴. «За даними МВС, зареєстровано 107 тис. наркоманів, а реально – в 10 – 15 разів більше: понад 1 млн. 95% – це молодь у віці 15 – 30 рр. 97% наркоманів вперше спробували наркотики у віці з 12 до 19 рр., а кожен 5-й наркоман – жінка»¹¹⁵. Якщо говорити у відсотковому співвідношенні, то від 8% до 26% дітей, віком з 13 до 16 років, вживали наркотичні речовини хоча б один раз у своєму житті. Комісія ООН з питань наркотичних засобів з 24 країн в 2013 році, обрала Україну тією країною, яка має велику необхідність допомоги з причин зростання вжитку ін'єкційних наркотичних речовин, та стрімкого збільшення людей, які хворіють на ВІЛ серед залежних від наркотиків осіб¹¹⁶. «Лише 2% наркоманів виліковуються, інші 98% – помирають»¹¹⁷.

Причини вживання наркотичних та алкогольних речовин дуже тісно пов'язані між собою, оскільки залежать від умов та стану життя людини. Перш за все, до уваги можна взяти соціум людини, який можна поділити на макросоціум та мікросоціум. Беручи до уваги макросоціум, то до нього можна

¹¹³ Стаття 309 – Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту.

1. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту - караються штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років.

2. Ті самі дії, вчинені за попередньою змовою групою осіб чи протягом року після засудження за цією статтею або якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги у великих розмірах, - караються штрафом від двох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені із залученням неповнолітнього, а також якщо предметом таких дій були наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги в особливо великих розмірах, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

4. Особа, яка добровільно звернулася до лікувального закладу і розпочала лікування від наркоманії, звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені частиною першою цієї статті. (*Кримінальний кодекс України // Верховна Рада України zakon.rada.gov.ua (25.11.2021)*).

¹¹⁴ Пор. Скупий. *Чемпіон народжений бути вільним. Свобода від різних залежностей*, 162.

¹¹⁵ Сиротич о. Р. *Наркоманія як суспільна проблема // caritas-kiev.org.ua (21.10.2021)*.

¹¹⁶ Пор. Скупий. *Чемпіон народжений бути вільним. Свобода від різних залежностей*, 162.

¹¹⁷ Сиротич. *Наркоманія як суспільна проблема // caritas-kiev.org.ua (21.10.2021)*.

віднести: історію минулого, моральні цінності, виховання, стан в країні чи в сім'ї, тобто йдеться про повноцінний світ людини в якому вона перебуває з усіма її проявами. Мікросоціум – це вужче поняття, і навіть інтимніше, тут мовиться про те, чим оточує себе особа в плані людей, де навчається, з ким товаришує чи навіть просто спілкується¹¹⁸. Людину можуть провокувати різні соціологічні випадки, які впливають на кожну особу по різному, тим самим і вплив на психіку особи є різний. Якщо брати до уваги культуру певного середовища, тобто макросередовища, то воно має безпосередній вагомий вплив і на мікросередовище людини. Коли взяти для прикладу дитину, то її мікросередовище – це безпосередньо батьки. Ставлення батьків і сім'ї до алкоголю чи наркотичних речовин, відбивається на сприйнятті їхніх дітей¹¹⁹.

Важко пояснити чому люди вживають наркотичні речовини, не зважаючи на те, що суспільство до цього ставиться загалом негативно та це є прямим порушенням закону держави. Частково відповідь криється в тому, що молоде покоління не вміє правильно розставляти пріоритети та слухати поради й думки старших. Їхня цікавість і пошук до нових вражень і дозвілля є викривленою. Для наркотичних речовин є властивими певні хімічні чинники, які впливають на психологічну складову людини¹²⁰. Людина, яка вживає наркотики, спроможна відчувати радість, яку можна прирівняти до радості від здобутої поставленої цілі, яка досягалась завдяки багатьом зусиль. Однак ця радість – фальшива, тому що здобута наркотичними засобами, а саме хімічними реакціями, які відбуваються в мозку особи й внаслідок яких, появляється потяг до наркотичних засобів¹²¹.

Багато років психологи досліджували та шукали пояснення потягу до наркотичних речовин та алкоголю і чому виникає залежність. Психологи пояснюють це тим, що кожна особа має свій духовний вимір, який повинен

¹¹⁸ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 31 – 32.

¹¹⁹ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 32 – 33.

¹²⁰ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 38.

¹²¹ Іванова Н. – Бирун Н. *Наркотики: выход есть*. Санкт-Петербург 2001, 62.

бути наповненим. Через брак духовної неповноти, людина шукає шляхи, які допоможуть заповнити її духовний вимір для того, щоб вона почувала себе повноцінною. Завдяки впливу хімічних елементів, які містяться в наркотиках чи алкоголю, а згодом у різних психологічних процесах, які відбуваються в мозку людини, у її підсвідомості створюється процес, який називають «узалежненням»^{122, 123}.

Наркотичні речовини призводять особу до втрати відчуттів та інтересів, через що людина перестає правильно мислити та починає думати лише про те, як знайти ще одну дозу наркотичної речовини. Поступово появляється моральна та інтелектуальна деградація, яка несе за собою повну втрату особистості. А створена залежність переростає у низку проблем з порушенням закону та особистим життям¹²⁴. Наркотична залежність, перш за все небезпечна тим, що тісно пов'язана з кримінальним світом, будучи невіддільною його складовою, що тягне за собою численні правопорушення. Тим самим наркомани під дією психотропних речовин можуть порушувати права інших оточуючих громадян, що несе за собою погані наслідки. В стані наркотичного сп'яніння, поведінка людей вкрай агресивна та цинічна¹²⁵.

Коли людина стає повністю залежною від наркотичних речовин, вона не спроможна боротися самотужки, тим самим втрачаючи повноцінне нормальне життя як для особистості, йдеться про роботу, увагу близьких та рідних людей, залежна особа починає замислюватись над тим, як здобути фінанси чи матеріальні речі з допомогою яких, вона може придбати ще одну дозу наркотичної речовини. Наркоман не в змозі бути на одинці, він повинен бути в оточенні інших людей. Тому часто вони шукають, як здобути кошти й займаються крадіжками або як часто стається, вони заманюють інших людей у цю залежність і користаються з фінансів тих людей, яких в це втягнули.

¹²² Узалежнення – це стабільний стан хворого, який залежний від компульсивних форм поведінки та думки інших людей, яке формується при спробах людини бути впевненим в собі, зрозуміти свою власну значущість, тобто ідентифікувати себе, як особистість. (Проценко Є. *Наdejда в беде. Наркотики ы наркоманы*. Москва 1999, 33).

¹²³ Пор. Проценко. *Наdejда в беде. Наркотики ы наркоманы*. Москва 1999, 32.

¹²⁴ Пор. Сенченко Н. *Планетарная война – формирование наркoцивильзации*. Київ 2007, 15.

¹²⁵ Пор. Сенченко. *Планетарная война – формирование наркoцивильзации*, 16.

Найчастіше вони втягують у це молодь, яка ще не є повнолітньою і якими можна легко маніпулювати. Відповідно ці люди, які піддалися на обман також стають залежними від наркотичних речовин¹²⁶.

Багато хто з людей має хибну думку, стосовно одноразового вживання наркотичних речовин. Вони думають, якщо вжити наркотики один чи два рази нічого не станеться і ніякої загрози для організму чи самої особи не буде. І це жахлива помилка. За даними багатьох наукових досліджень, які проводили фахівці даної справи, впливає зовсім інше. Вони говорять, що перше вживання наркотичних речовин може розвинути в даної особи незворотні фізіологічні хвороби. Коли людина будь-яким способом прийме наркотичні речовини, в організмі можуть спрацювати численні алергічні реакції або ж проявитися патології серцево-судинних захворювань, в результаті чого виникає киснева недостатність головному мозку та серця, що спричинює раптову смерть¹²⁷. Коли ввести велику дозу наркотичної речовини, це також може призвести до летального випадку. В такому випадку врятувати життя людини можуть виключно лікарі й тільки в умовах, які є в лікарні. Також потрібно звернути увагу на те, що коли особа вживає наркотичну речовину без участі досвідчених наркоманів, тоді це є більш ризиковано, ніж в присутності вже досвідченого залежного від наркотиків. Це пояснюється тим, що людина, яка приймає наркотики, не є обізнаною: не знає ні точного дозування, ні виготовлення наркотичної речовини, ні поточного впливу, що може призвести до летального випадку¹²⁸.

Фахівці з питань підліткової наркоманії твердять:

¹²⁶ Пор. Сенченко. *Планетарная война – формирование наркоцивилизации*, 16.

¹²⁷ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 88.

¹²⁸ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 89.

... хоч як парадоксально, але наявність досвідченого наркомана в групі *делінквентних*¹²⁹ підлітків відіграє не тільки негативну роль. “Спокушаючи” учасників групи, такий “учитель” турбується про те, щоб препарат не був передозований, рекомендує підліткам такий ритм приймання наркотику, який перешкоджає швидкому підвищенню толерантності й формування узалежнення. Однак кінцевим результатом такої “вчительської опіки” є формуванням наркоманії¹³⁰.

«Для наркомана наркотик стає ціллю, сенсом всього його життя, все інше – вторинне»¹³¹. Життя наркомана стає суцільним пошуком наступної дози наркотичної речовини. Він буде повторювати це кожного разу, як тільки пройдёт дія наркотику. Людина стає ніби одержимою, для неї не існує нічого іншого, крім того, як отримати чергову дозу наркотику. Найбільш притаманна риса наркоманії – це звикання до наркотичних засобів¹³². Коли організм людини не сформовано повністю, йдеться про дитячий та юнацький віки, момент першої спроби наркотичної дози, спричинить певне ставлення до цих речовин та сформує особисту позитивну думку, щодо них. Їхня дія спрямована на всі системи організму, зокрема на їхнє ураження та формування швидкого звикання до наркотичних речовин¹³³. «Якщо при алкоголізмі, перша стадія залежності настає через 5 – 6 років у дорослих, і 1 – 2 роки у неповнолітніх, то перша стадія наркоманії може виникнути вже через 3 тижні за систематичного вживання наркотиків»¹³⁴. Для прикладу можна взяти речовини *опійної*¹³⁵ групи, де 5 – 8 ін’єкцій призведуть організм людини до першої стадії наркоманії. Якщо взяти середньостатистичні показники, то залежність формується вже після 2 – 4 вживань дози, а найдовший час протягом якого в людини виникне залежність – це 6 місяців. Як бачимо, дія наркотиків є сильнішою за дію алкогольних напоїв, але тут потрібно зважати

¹²⁹ Делінквентний. Стос. до делінквентності. Делінквентна поведінка – сукупність протилежних вчинків людини, за які в особливо важких випадках може накладатися покарання згідно статей цивільного й кримінального кодексів. Делінквентний тип особи – тип особи, система цінностей якої серед установок на певні види діяльності містить в тому числі і установки на поведінкові акти, що передбачають відхилення від нормативних систем цивільного права та адміністративного права. (*Словник // slovnyk.ua (27.10.2021)*).

¹³⁰ Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 89.

¹³¹ Фалковски К. *Опасные наркотики. Что такое наркомания*. Москва 2002, 77.

¹³² Пор. Фалковски. *Опасные наркотики. Что такое наркомания*, 78.

¹³³ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 90.

¹³⁴ Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 90.

¹³⁵ Опіати – до групи опіатів належать природні та синтетичні речовини, які містять морфіноподібні сполуки. Цим наркотикам притаманна седативна, «гальмівна» дія. В більшості випадків вони вводяться внутрішньо. Усі природні наркотичні речовини опійної групи отримують із маку. (Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 75).

також на індивідуальність кожного організму¹³⁶. Коли в людини виникає психічна, а зрештою і фізична залежність до наркотичних речовин, це означає те, що даній особі вже потрібне лікування. Наркотичні речовини по-різному впливають на кожний організм через його індивідуальність, але в кінцевому результаті, це захворювання для всіх є однаковим. Прояви симптомів та стани uzалежнених є подібними¹³⁷. Середній вік людей залежних від наркотиків складає близько 30 років, протягом яких 8 – 10 років це інтенсивне та регулярне вживання наркотичних речовин¹³⁸.

Згідно з соціальними дослідженнями, залежними від наркотичних речовин можуть бути особи різного класу та статусу. Тут не важливо чи людина має хороше забезпечення, чи погане, залежність проявиться у кожного, хто буде цим зловживати. Також слід наголосити, що в тенденції теперішньої молоді входить так звана субкультура, яка говорить що вживання наркотичних речовин – це не щось дуже погане, а в порядку норми теперішнього суспільства, що це практично теж саме, що викурити цигарку чи випити слабоалкогольний напій¹³⁹.

Тривалість вживання наркотичних речовин має велике значення, адже з кожним разом їхнього вживання, виникає інша стадія залежності, яких є три. Під час першої стадії залежності, яка знаходиться на психічному рівні, людина спершу не усвідомлює конкретну дію наркотичного засобу, проте згодом до неї приходить це розуміння і виникає непоборний потяг до наркотиків. Характерними рисами несвідомої пристрасті до наркотичної речовини є: стан роздратованості через відсутність цієї речовини, великий хист до його вживання, також ведення розмов на тему наркотиків, поділяння думки щодо наркоманів та їх дій, а ще виникнення агресії до людей, які будуть осуджувати й перешкоджати вжитку наркотичних речовин¹⁴⁰. Якщо взяти до уваги розвиток першої наркотичної стадії у підлітків, при прояві вище згаданих ознак, то

¹³⁶ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 90.

¹³⁷ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 90.

¹³⁸ Пор. Сенченко. *Планетарная война – формирование наркоцивилизации*, 18.

¹³⁹ Пор. Сенченко. *Планетарная война – формирование наркоцивилизации*, 19.

¹⁴⁰ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 90.

можна побачити думки підлітка сконцентровані виключно на наркотиках. А стан наркотичного сп'яніння поволі займає головне місце у його житті, тобто досягається той результат, якого дана людина чекала від наркотичних речовин. У них пропадає потяг до навчання, занять спортом чи розваг, якими займалися швидше. Тут йдеться про те, як поступово реакції наркотичних речовин починають витягувати залежну людину з її соціуму, в якому людина перебувала до моменту вживання наркотиків. Під час першої стадії в людини підвищується стійкість організму до наркотичної речовини, так звана «толерантність». Тому, через це особа починає все частіше приймати наркотики¹⁴¹.

Друга стадія uzалежнення від наркотичних речовин відрізняється від першої тим, що тут присутнє крім психічного ще й фізичне uzалежнення. Через це, все стає дедалі гірше, зокрема те, що людина відчуває себе нормально на фізичному рівні, тільки за наявності в її організмі наркотично-діючих речовин.. У разі їхньої нестачі, в організмі хворого виникає «*абстинентний синдром*¹⁴²»¹⁴³. В стані цього синдрому людина втрачає почуття голоду чи спраги, її мозок налаштований думати лише про наркотик, як засіб для існування, тому такий стан для залежного є небезпечним, оскільки в ньому хворий готовий на все заради чергової дози наркотичної речовини. Перший прояв синдрому відбувається протягом однієї доби або 8 – 10 годин від моменту нестачі цієї речовини в організмі хворого. Абстинентний синдром супроводжується психічним та фізичним розладами. Психічні розлади проявляються у відсутності здорового настрою, агресії та стривоженості, фізичні – в підвищеній пітливості, слинотечі та сльозотечі, порушується координація рухів тіла тощо. Такий стан uzалеженого є небезпечним, тому що

¹⁴¹ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 90 – 91.

¹⁴² Абстиненція, абстинентний синдром (лат. *abstinentia* — стримання, син.: синдром відбирання, позбавлення) — хворобливий стан, який розвивається у пацієнтів з наркоманією чи токсикоманією після припинення прийому речовин, які викликають залежність, і є ознакою фізичної залежності. (Белік Г.-Погосян О. *Абстиненція* // Фармацевтична енциклопедія pharmencyclopedia.com.ua (27.10.2021)).

¹⁴³ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 92.

людина може скоїти самогубство, завдати шкоди оточенню, чи вчинити злочин¹⁴⁴.

На другій стадії наркоманії повністю зникає захисний рефлекс організму на передозування, стабілізується максимальний рівень переносимості наркотику. В цій стадії захворювання супроводжується фізичними змінами, які свідчать про інтоксикацію всього організму: загальним виснаженням, порушенням шкіряних покривів, спостерігається ламкість нігтів, випадіння волосся, зубів, ознаки раннього старіння¹⁴⁵.

Можна зауважити, як порушується зовнішній стан людини. Така людина стає не привабливою, своїм зовнішнім виглядом виділяється з соціуму, а оточення починає уникати будь-якого контакту з нею. Несприйняття суспільства таких осіб, робить їх більш пригніченими, що впливає на психологічний стан узалежнених. «Відбуваються також значні зміни в психічній сфері: падіння життєвої активності людини, зниження інтелекту, пам'яті, остаточне згасання моральних почуттів»¹⁴⁶. Оскільки людина істота соціальна, в узалежнених від наркотичних речовин осіб, порушується та втрачається цей баланс соціального буття. «Цілком зникають соціальні й особистісні інтереси, порушуються зв'язки з рідними та близькими, згасають прихильності»¹⁴⁷. Наркоманія як залежність, спустошує життя людини, виймає її з середовища та губить. Ця залежність змінює поведінку людини, звичні для неї дії, характер, тобто викривлює людську природу і робить її непритаманною для особистості. Така людина обтяжує як і себе самого, так і тих, хто її оточує. Для знайомих, рідних людей така людина немов би зникає, адже наркомани втрачають здоровий глузд, думку, з ними важко спілкуватися, їхні вчинки – егоїстичні, агресивні та й загалом їхня думка звернена лише на те, як отримати бажану дозу¹⁴⁸.

Третя стадія є найвищою та найбільш небезпечною стадією наркоманії. Організм залежного ослаблений до неможливості, тому через це, протистояння дії наркотичній речовині є не можливим. Ін'єкції, які були зроблені наркоманом попередньо викликають у нього гострі отруєння. Почуття задоволеності від

¹⁴⁴ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 92.

¹⁴⁵ Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 93.

¹⁴⁶ Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 93.

¹⁴⁷ Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 93.

¹⁴⁸ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 93.

наркотичних речовин, який був раніше, зникає¹⁴⁹. «Спостерігається виражена моральна та соціальна деградація. Хворий перетворюється на глибокого інваліда, його смерть можлива в будь-який момент»¹⁵⁰. Варто сказати про те, що мало хто з узалежнених від наркотиків доживає до третьої стадії. Люди, які стали заручниками цієї залежності, скорочують своє життя у десятки років. Деякі з них помирають від передозування наркотичної речовини, хтось – від захворювань, якими заразився під час ін'єкцій. Також багато залежних гинуть, коли зв'язуються з кримінальним світом, сприяючи продажі наркотичних речовин, тим самим стають жертвами злочинів та різного роду інцидентів. І ще глобальною причиною є самогубство, яке люди часто роблять під дією наркотичної речовини¹⁵¹.

Провівши певний аналіз, побачивши як формується залежність до наркотичних речовин чи алкоголю, з причин пошуку нового задоволення чи емоцій, людина може піти шляхом, який приведе до загибелі. Будь-хто може стати залежним від тієї чи іншої речовини, все залежить від того, що людина вибере та з яким потягом буде до цього ставитися. В будь-якому випадку залежність робить людину невольником, як фізично, так і духовно, і в кінцевому результаті це призводить до смерті, яку особа сама спровокувала. У виникненні залежності у людини, не має значення статус чи забезпеченість, кожен із нас є в зоні ризику. Теперішній світ пропонує нам багато доброго, але поряд із тим є багато поганого. Суспільство знаходить чим раз, тим більше різних способів, задля свого задоволення, створює штучні умови для цього почуття та відчуття радості, роблячи при цьому багато помилок, за які потрібно розплачуватись. Кожна людина є індивідуальною та унікальною і через це кожен вибирає те, що йому подобається. Вибір – це та межа, на якій людина вирішує як надалі буде проходити її життя. Вибір людини має два кінці: добро та зло, тільки свідомо, цілеспрямована особа, духовно збагачена зробить рішення, яке ніколи не

¹⁴⁹ Пор. Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 93.

¹⁵⁰ Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 93.

¹⁵¹ Максимова. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*, 93.

нашкодить ні суспільству, ні їй як особистості, однієї зі складових цього суспільства.

III РОЗДІЛ

ДУШПАСТИРСЬКА ПРАЦЯ З УЗАЛЕЖНЕНИМИ ЛЮДЬМИ В УГКЦ

Бог створив людину вільною, дав їй свободну волю і розум. Людина, як істота розумна, має вибір від якого, залежить її подальший стан. Коли ми говоримо про залежність, то радше можемо говорити й про вибір самої людини. Кожен здатний помилитися та обрати неправильний шлях, на який впливає оточення, виховання, моральні цінності людини та все те, з чим вона зустрінеться у своєму житті. Залежність просто так не виникає, відповідно й не зникає, і в більшості випадків сама особа, яка вже є залежною, вийти з цієї пастки не може. Беручи до уваги залежність від алкоголю та наркотиків, можна сказати, що це є глобальною проблемою сьогодення. Верховний архієпископ та Глава УГКЦ Блаженніший Святослав говорить : «Алкоголізм – невиліковна хвороба, яка сьогодні перетворюється на стихійне лихо, що нищить найбільш уразливих – молодих людей»¹⁵². І справді, теперішня молодь є під великим впливом моделі теперішнього суспільства. На даний час у світі падає моральна оцінка діям людини, а неправильний вибір, стає причиною у цьому. Дії людини та її викривлене бачення несе епоху спустошення, де людина сама себе спотворює, бо народжена бути вільною, однак стає рабом матеріальних речей цього світу, які сама і продукує. За словами Глави УГКЦ Блаженнішого Святослава місією церкви є допомога. «Наше завдання – за допомогою доступних нам інструментів проводити широку інформаційну кампанію, щодо шкоди для здоров'я людини надмірного вживання алкоголю»¹⁵³ - Блаженніший Святослав. Для Церкви сьогодні постає великий виклик, як вберегти людину. Головним ресурсом є інформація про залежності й розуміння того, що вихід є. Будучи обізнаним в цій справі, душпастирі зможуть та повинні, як найшвидше і якісно надати допомогу потребуючим.

¹⁵² Вудруф. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 5.

¹⁵³ Вудруф. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 5.

3.1 Діяльність УГКЦ

Церква є першою, хто дбає про душевний стан людини. Адже залежність, як висловлюється Глава УГКЦ Блаженніший Святослав, має три певні виміри своєї особистості: духовне життя, психіка або душевний стан та її тіло, тобто фізичний стан. Тим самим на думку Отців і учителів Церкви такий феномен як залежність, лежить у духовній сфері людини. Господь Бог створив людину для правдивого вічного щастя, тому що це є цілковитим єством людської істоти. «Боже Ти сотворив мене для Себе, і не спокійне моє серце, поки не спочине в Тобі» – цитує св. Августина. Відтак Блаженніший Святослав наголошує, що в людині від початку було закладене прагнення Бога, Який є правдивим і вічним щастям для неї. Але через гріх, який входить у цей світ, від прагнення правдивого і вічного щастя, людина переходить у пошук швидкого та легкого задоволення. І через це, вся людська душа та її сили стають дезорієнтовані¹⁵⁴.

Суспільство в Україні, так як і у всьому світі, має глобальну проблему з uzалежненням різного роду. Особливо, така проблема, яка походить від наркотиків та алкоголю в Україні, швидко збільшується і все частіше це торкається молоді. Наша держава одна з перших країн у світі за статистикою, де існує велике споживання алкогольних напоїв, а дивлячись на статистику людей, які хворіють на алкоголізм, знаходиться в першій десятці. Міністерство Охорони Здоров'я України, провівши соціальні дослідження у 2018 році, стверджує, що близько 4,2 відсотка людей в Україні, а це близько 1,7 мільйона осіб, хворіють на алкоголізм. Також статистика щодо наркозалежних говорить, що 0,9 відсотка людей, а це понад 400 тисяч осіб є uzалежнені. Звісно статистика це тільки приблизні дані, вони можуть бути, як і менші, так і більші¹⁵⁵.

В Українській Греко-Католицькій Церкві широку діяльність веде «Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я». Дана комісія є

¹⁵⁴ Шевчук С. Блаженніший Святослав про те, як боротися із залежностями, // youtube.com (15.11.2021).

¹⁵⁵ Алкогольна залежність може бути як 70-річного чоловіка, так і в13-річного школяра // Українська Греко-Католицька Церква news.ugcc.ua (28.02.2020).

між єпархіальним органом УГКЦ, який створений та покликаний для того, щоб підтримувати та удосконалювати місію Церкви у широкій діяльності охорони здоров'я та життя в Україні. Створення комісії відбулося 30 листопада 2004 року Декретом, який видав тодішній Глава УГКЦ Блаженніший Любомир (Гузар)¹⁵⁶. Основними завданнями створеної комісії є:

- визначення напрямків та форми душпастирства Церкви у сфері охорони життя та здоров'я;
- налагодження співпраці з церковними, державними та громадськими організаціями і установами, які працюють у сфері охорони життя та здоров'я;
- поширення в українському суспільстві вчення Церкви щодо життя і здоров'я людини та сенсу її терпіння;
- утвердження християнських цінностей у соціально-медичних інституціях, навчальних закладах та в законодавстві, зокрема відповідального та уважного ставлення до кожного хворого та пошани до його гідності¹⁵⁷.

Також в комісія має основні напрямки діяльності, такі як:

- пасторальний (розробляння, організація та реалізація пасторальних програм);
- освітній (науково-практичні семінари, вишколи душпастирів, медичних працівників і волонтерів);
- академічний (конференції, круглі столи на актуальні теми);
- видавничий (переклад і видання науково-практичної літератури)¹⁵⁸.

Дана Комісія містить у собі ряд підкомісій, які працюють у більш вузькій спеціалізації. Однією з таких підкомісій є «За тверезість життя», яка була створена та набула чинності в жовтні 2006 року, після 32-ї скликаної сесії Синоду Єпископів Києво – Галицької Митрополії УГКЦ в присутності Комісії у справах душпастирства охорони здоров'я¹⁵⁹. Завданням цієї підкомісії для сьогодення є:

- протистояти поширенню алкогольної залежності в українському суспільстві, допомагаючи людям жити відповідно до власної гідності, дарованої Творцем;
- поширювати в українському суспільстві вчення Церкви щодо відповідального ставлення до власного життя і здоров'я;
- налагоджувати співпрацю державними та громадськими організаціями, установами, а також іншими християнськими Церквами, які

¹⁵⁶ Пор. Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я // Комісія УГКЦ zdorovia.ugcc.org.ua (11.11.2021).

¹⁵⁷ Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

¹⁵⁸ Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

¹⁵⁹ Пор. Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

працюють у сфері профілактики алкоголізму та допомоги залежним від алкоголю і членами їхніх родин;

- утверджувати в суспільстві християнські моральні цінності, які сприяють популяризації тверезого способу життя;
- сприяти вихованню відповідального ставлення до власного здоров'я серед підлітків і молоді¹⁶⁰.

Також дана підкомісія має різного роду напрямки діяльності в яких розвивається, а саме:

- пасторальний (розробляння, організація та реалізація пасторальних програм, надання допомоги залежним та співзалежним);
- освітній (науково-практичні семінари, тренінги, спеціалізований вишкіл душпастирів та волонтерів);
- академічний (організація конференцій та круглих столів на актуальні теми)¹⁶¹.

Для уваги громад на парафіях, підкомісія «За тверезість життя» УГКЦ, пропонує запроваджувати створений статут «Братство стриманості і тверезості». Цей статут був розроблений істориком Василем Лабою, який надав його для використання при парафіях УГКЦ. Тобто парохі та адміністратори парафій можуть створювати, так зване парафіяльне Братство тверезості¹⁶². Даний статут та його план полягає у доброму волевиявленні кожного, хто хоче бути прилученим до цього братства та постановляє не вживати алкоголю. Сам проєкт Братства стриманості та тверезості, базується на традиціях українського народу та побуту, законах держави, церковних постановах та моральних цінностях. Метою Братства є стримати людей від соціальних негараздів, запобігти їм та боротися, коли ця проблема вже існує. Тут йдеться про такі проблеми, як надмірне вживання алкоголю та алкоголізм, вживання наркотичних речовин, куріння, тобто все те, що руйнує саму людину як особистість та впливає на її стан у сім'ї, парафіяльному житті та суспільстві загалом. Тому всю свою діяльність та розвиток, Братство веде в межах державних законів і постанов Церкви. Задля того, щоб вберегти народ та мати в подальшому здорову націю¹⁶³. Безпосереднім завданням Братства є:

¹⁶⁰ Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

¹⁶¹ Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

¹⁶² Пор. Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

¹⁶³ Пор. Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

- плекати високий моральний дух серед вірних;
- боротися проти задурманення свідомості людини алкоголем, наркотиком і нікотинном;
- вести пропаганду здорового способу життя серед свого довкілля.
- Тим самим члени Братства забезпечують собі і своїм родинам безпечні і доброзичливі умови життя в оточуючому середовищі, реалізуючи практично невід'ємні права людини, визнані міжнародною спільнотою¹⁶⁴.

Також у проєкті Братства є загальні принципи, обов'язки, правила організації праці та присяга кожного члена Братства стриманості і тверезості, який хоче бути її учасником, беручи в цьому активну участь¹⁶⁵. Всі ці положення та інструкцію правил можна переглянути в Додатку 1. Проєкт Братства має так званий перспективний план праці, який створений для всіх тих, хто хоче бути його засновником, в тій чи іншій громаді. Переглянути цей план можна у Додатку 2.

Ще однією працею на парафіях є запровадження «Золотої книги тверезості». Своє заснування ця Книга бере, ще з XIX століття. В ті часи, на теренах Галичини, Митрополит Йосиф Сембратович вів широку кампанію проти пияцтва та став основоположником цієї Золотої книги тверезості, та зобов'язував, щоб ця книга була на кожній греко-католицькій парафії. Він навчав та заохочував, щоб кожний небайдужий записувався в цю книгу, підтримуючи рух проти пияцтва. Митрополит показував своїм прикладом, адже був одним з перших, хто був записаний в Книгу тверезості. На даний час, Золота книга тверезості є одним з інструментів для боротьби з надмірним вживанням алкоголю, яка присутня здебільшого у багатьох парафіях УГКЦ¹⁶⁶.

Варто наголосити на тому, що ця практика записування в Золоту книгу тверезості, робить акцент більше не на самих uzалежнених людях, які мають вже з цим проблему. Вона полягає в тому, щоб та людина, яка немає цілковитих проблем з алкоголем, була записана тимчасово або на постійно, в залежності від кожного особисто. Тим самим складаючи жертву, тобто беручи намір не вживати алкогольних напоїв заради тієї особи, яка є залежна від алкоголю. Ця

¹⁶⁴ Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

¹⁶⁵ Пор. Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

¹⁶⁶ Пор. Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

практика перебуває повністю на духовному рівні для того, щоб завдяки одній людині, Бог змінив іншу – uzалежену від алкоголю¹⁶⁷.

3.2 ПРАЦЯ З УЗАЛЕЖНЕНИМИ НА ПРИКЛАДІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ «НАЗАРЕТ».

В Українській Греко-Католицькій Церкві діє реабілітаційний центр «Назарет». Знаходиться він у Львівській області біля міста Дрогобича, Самбірсько-Дрогобицька єпархія УГКЦ. Його заснуванню сприяв Благодійний Фонд «Карітас» СДЄ УГКЦ у 2004 році. Варто наголосити на тому, що у 2010 році центр здобув статус першого загальноцерковного реабілітаційного центру безпосередньо в Українській Греко-Католицькій Церкві. Також зазначено, що він дає кваліфікований рівень для одужання людей, які проходять курс лікування від хімічної та поведінкової залежності. До складу команди реабілітаційного центру «Назарет» входять: директор, консультанти, отці духівники, психологи, також можуть бути випускники цього ж реабілітаційного центру. На даний центр може прийняти на стаціонарне лікування 50 людей з залежністю від алкоголю, наркотичних речовин та азартних ігор¹⁶⁸.

Праця реабілітаційного центру «Назарет» базується на певних теоретичних та практичних методах. Такими методами перш за все є кваліфіковане та індивідуальне консультування, праця в терапевтичних спільнотах, безпосередній духовний супровід¹⁶⁹. Як зазначає директор мережі реабілітаційного центру «Назарет»:

Ми працюємо з усіма видами залежностей. Ми маємо універсальну програму, працюємо і зі співзалежними. Кожен клієнт має свого психолога чи психотерапевта, з яким він складає індивідуальний план. Курс реабілітації гнучкий – від трьох місяців. Наша методологія – у відсутності чіткої прив'язки до часу взагалі. Є чотири етапи реабілітації, є певні завдання, які потрібно виконати. Ми велику увагу звертаємо на чесність людини, адже без цього тверезіти неможливо. Одній людині для змін

¹⁶⁷ Пор. Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

¹⁶⁸ Пор. Загальноцерковний Реабілітаційний Центр «Назарет» // Благодійний Фонд «Карітас» СДЄ УГКЦ caritas-sde.org (15.11.2021).

¹⁶⁹ Пор. Загальноцерковний Реабілітаційний Центр «Назарет».

достатньо пару місяців, комусь потрібен рік. Наші пацієнти самі обирають ритм змін¹⁷⁰.

Один із ключових методів полягає у проходженні програми «12 кроків», над яким, той, хто одужує має працювати постійно. Також проводиться різного роду діяльність та заняття тверезого відпочинку; ведеться праця з рідними людей, які перебувають на реабілітації, оскільки це є важливим аспектом в цілому курсі реабілітації¹⁷¹. Як зазначають працівники центру: «Одним із найважливіших елементів одужання є духовне зростання та відновлення духовних цінностей»¹⁷². Люди, які проходять реабілітацію, весь час повинні утверджуватися в духовних цілях. У цьому їм допомагають такі практики, як духовні розмови зі священниками, молитви, Божественні Літургії, також участь в іконописі, якого їх навчають, часті реколекції та відвідування паломницьких місць. Як вже зазначалося, реабілітаційний центр тісно пов'язує свою діяльність з програмою «12 кроків»¹⁷³.

Щоб краще зрозуміти, що собою являє програма «12 кроків» і як вона працює у житті людини, пропоную коротко її проаналізувати. Ця покрокова програма була створена, ще в 40-х роках. Вона є розробкою Міжнародної Спільноти Анонімних Алкоголіків і слід зауважити, що ця програма вважається однією з кращих форм лікування¹⁷⁴.

Анонімні Алкоголіки (АА) – це проста програма для людей, що заплутались у власних проблемах. «Проста» не обов'язково тотожна слову «легка». Єдине, що означає слово «проста», – те, що вона максимально зрозуміла, не заплутана. Програма оздоровлення ґрунтується на Дванадцяти простих Кроках. Кожному початківцеві, що прагне зберегти тверезість, так само, як і особі, що має довгий стаж перебування у спільноті, як додаток до кроків пропонують певні застанови, які потрібно виконувати¹⁷⁵.

Перший Крок характеризується так: «Доки не зможемо розпізнати свою проблему, доти не можемо віднайти шляху до її вирішення»¹⁷⁶. На першому Кроці людина, яка має проблеми з алкоголем повинна щиро визнати те, що

¹⁷⁰ Загальноцерковний Реабілітаційний Центр «Назарет».

¹⁷¹ Пор. Загальноцерковний Реабілітаційний Центр «Назарет».

¹⁷² Загальноцерковний Реабілітаційний Центр «Назарет».

¹⁷³ Пор. Загальноцерковний Реабілітаційний Центр «Назарет».

¹⁷⁴ Пор. Терешкевич. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*, 103.

¹⁷⁵ Гамільтон Б. *Початок в АА життя у тверезості*. Львів 2005, 20.

¹⁷⁶ Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 35.

вона є алкоголіком. На перший погляд це здається легко, але це не так. Насправді подолати, визнати хворобу алкоголізму – найважчий крок. Без визнання своєї хвороби, подальша покрокова праця не буде мати сенсу. Узалежнена людина має зрозуміти, що в неї є проблема, яку потрібно вирішити¹⁷⁷.

На Другому Кроці хворий має усвідомити те, що його проблема не є безнадійною, що завжди можна знайти вихід. Кожний узалежнений має розуміти, що є Вища Сила за його власну. Про це можна прочитати у Великій Книзі¹⁷⁸, яка говорить: «Головною нашою проблемою, як виявилось, є абсолютна відсутність духовних сил»¹⁷⁹. Тому для хворого у Другому Кроці важливим є те, щоб він довірився своїй Вищій Силі, яка має змогу йому допомогти. Це безпосередньо є завданням Другого Кроку¹⁸⁰.

Третій Крок програми полягає у тому, щоб хворий на алкоголізм, зумів правильно скористатися та довіритися Вищій Силі¹⁸¹. Білл Вілсон¹⁸² мав чудову думку щодо цього: «Ефективність усієї програми АА залежить від того, чи ми справді широко й остаточно постановили довірити нашу волю і наше життя опіці Бога, так, як ми Його розуміємо»¹⁸³. «Бог, як ми його розуміємо» – цей вислів повинні розуміти в буквальному сенсі. Залежний від алкоголю має сприйняти Вищу Силу так, як він бачить її у своєму розумінні, але ні в якому разі під чийось навіюванням. Чи це буде Бог, чи щось інше, хворий повинен придивитися до тієї Вищої Сили сам та звертатись до неї так, як він її пізнав¹⁸⁴.

Опрацювавши ці три перші Кроки, ми можемо охарактеризувати їх так: «Я не зумію; Бог зуміє; отож, дозволю Йому»¹⁸⁵. Тому, можна узагальнити, що на Першому Кроці узалежнений визнає свою неміч перед хворобою; на Другому

¹⁷⁷ Пор. Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 35.

¹⁷⁸ Велика Книга – це книга Анонімних Алкоголіків згідно, якої вони проходять реабілітацію та лікування.

¹⁷⁹ Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 35.

¹⁸⁰ Пор. Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 35.

¹⁸¹ Пор. Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 35.

¹⁸² Білл Вілсон – один із співзасновників програми «12 кроків».

¹⁸³ Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 36.

¹⁸⁴ Пор. Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 37.

¹⁸⁵ Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 34.

Кроці він має зрозуміти, що віра в Божу поміч йому допоможе, а на Третньому – усвідомити, що все своє життя він в повні доручає Богу¹⁸⁶.

Духовний зріст – це найважливіший аспект у програмі АА. Для того, щоб духовно розвиватися кожен uzалежнений має наполегливо працювати. Тому що, тільки від хворого залежить його оздоровлення в цій ситуації. Той, хто хворіє на алкоголізм повинен зробити звіт про своє минуле, переглянути, коли й що саме в його житті пішло не так. Тоді коли хворий знайде свою помилку, він повинен її зм'якшити та старатися більше так не робити. Таке переосмислення допоможе хворому стати на правильну дорогу, якою надалі він повинен йти і яка дасть йому свободу та визволення¹⁸⁷.

Четвертий Крок можна назвати моральною оцінкою свого життя, яка дає змогу розглянути свої вади. Крок П'ятий – це ніщо інше, як усвідомлення та визнання своїх вад, що дозволить нам зазирнути у глибину себе та позбутися сором'язливих таємниць. У Шостому Кроці хворий повинен віддатися оздоровчій силі Бога та підготувати себе до цього оздоровлення. Той біль, який uzалежнений може відчувати практикуючись над Шостим Кроком, утвердить його та дозволить вповні віддатися Богові, а Він в свою чергу дозволить uzалеженному позбутися негативних рис. Сьомий Крок – це упокорення в якому хворий просить Бога, про своє якнайшвидше оздоровлення. Крок Восьмий є доволі важким. Хворий має пригадати кожного, кого скривдив та завдав болю своєю поведінкою. Він має їх перепросити, та в міру своїх можливостей відшкодувати ті збитки, яких завдав. Дев'ятий Крок несе у собі працю над тими постановами, які uzалежнений від алкоголю собі постановив. Коли хворий пройде ці кроки, має пам'ятати, що звільнення від хвороби, ще не настало. Тому визнання, усвідомлення, перепрошення та матеріальне відшкодування має бути не пустими вчинками та словами. Алкозалежний повинен надалі жити та діяти згідно з цими Крокками. Однак у тому, щоб хворий на алкоголізм не зробив знову таких помилок, відіграє важливу роль

¹⁸⁶ Пор. Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 35.

¹⁸⁷ Пор. Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 35.

Крок Десятий. В цьому кроці uzалежнений має переглядати свою особисту оцінку, не забувати розвивати моральні аспекти та пам'ятати про скоєні вчинки, які не повинні повторитися. У книзі АА написано, що духовне життя – це не теорія, яку потрібно знати, а стиль існування, яким потрібно жити¹⁸⁸.

Крок Одинадцятий несе зв'язок удосконалення з Вищою Силою, завдяки медитації та молитві. Хворий повинен просити Бога, як він його пізнав, щоб допоміг йому та дав сили виконувати волю Божу. Цей Крок допомагає uzалежененому, якнайчастіше звертатися до Бога. Людина, яка хворіє на алкоголізм має починати та закінчувати свій день молитвою. Тільки повноцінною гармонією з Вищою Силою можна вилікуватися від цієї хвороби. Коли uzалежнений буде перебувати в молитві та медитації, тоді зможе тверезо мислити й не буде робити поганих вчинків¹⁸⁹.

Крок Дванадцятий – це підсумок усієї покрокової програми лікування. Ця програма характеризується підтримкою інших людей, які хворіють на алкоголізм. Також слід розуміти, що Дванадцятий Крок виступає свідченням про програму АА для тих людей, які ще не знають про цю програму, яка несе у собі спільнотне життя. Тому цей останній крок називають Кроком підтримки¹⁹⁰.

Слід звернути увагу на ідею праці алкозалежного зі «спонсором». У програмі оздоровлення – це найважливіший засіб допомоги хворому. Спонсор іншого члена АА, який у свою чергу виконує роль провідника, вчителя, радника чи навіть просто друга. Це та людина, яка допомагає uzалежененому йти дорогою життя не наодинці. Він завжди готовий поради, підтримати та поділитися зі своїм життєвим досвідом. Алкозалежний зі свого боку звітує спонсорові про свої успіхи чи не успіхи, однак в будь-якому випадку між ними повинен бути зв'язок і з часом це дасть свої плоди – оздоровлення¹⁹¹.

Варто сказати, що цю програму використовують також і з uzалежненими від наркотиків. Її ціль полягає у духовному піднесенні людини, не виділяючи

¹⁸⁸ Пор. Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 39.

¹⁸⁹ Пор. Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 39.

¹⁹⁰ Пор. Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 40.

¹⁹¹ Пор. Гамільтон. *Початок в АА життя у тверезості*, 41.

при цьому окремі категорії хворіб. Тому реабілітаційний центр «Назарет» використовує цю програму та приймає її до своєї основної складової. Одним із важливих принципів спільноти центру є рівність та допомога один одному. Ті, хто перебуває на програмі реабілітації довше, допомагають та дбають про тих, хто тільки звернувся за допомогою. Для себе центр «Назарет» ділить повний курс реабілітації на умовні чотири етапи. Завершеність кожного етапу визначає уся спільнота, зваживши всі за і пороти, допомагаючи при цьому, покращити процес одужання. Центр «Назарет» творить спільноту, тому як і в кожній сім'ї, в спільноті є побутові обов'язки, які допомагають одужуючим не відходити та не розривати зв'язок з справами, які треба робити кожен день перебуваючи у соціумі¹⁹².

Важливим елементом в одужанні залежного є психологічний супровід, тому кожний пацієнт має свого психолога, який складає індивідуальну програму, якої повинен дотримуватися кожний, хто перебуває на етапі одужання. Ще однією складовою є побутова діяльність, тобто всіма справами, щодо побуту в реабілітаційному центрі займаються всі, хто перебуває на програмі одужання. Завдяки зайнятості, uzалежені особи тільки підсилюють та покращують свою реабілітацію. Також важливим є те, що реабілітаційний центр «Назарет» дає змогу, ще під час проходження реабілітації налагоджувати соціальний зв'язок. Пацієнти можуть шукати роботу або починати самостійну діяльність у сфері АА чи АН. В подальшому ті, хто пройшли курс лікування, стають випускниками центру та можуть звертатися до нього у будь-якому випадку, коли їм буде потрібно¹⁹³.

Створення таких умов допомагає хворим розвивати себе, як повноцінну особистість. Духовний супровід в таких центрах є важливим аспектом, адже лікування душевних ран є першочерговим у лікуванні. Тіло може вилікуватися, а духовний світ хворого, потребує підтримки і довготривалого одужання. Духівник реабілітаційного центру о. Іван Гнатів говорить:

¹⁹² Пор. *Загальноцерковний Реабілітаційний Центр «Назарет»*.

¹⁹³ Пор. *Загальноцерковний Реабілітаційний Центр «Назарет»*.

У праці з узалежненими мені найбільше подобається спостерігати за змінами, які відбуваються з ними в процесі реабілітації. Просто неймовірно, який потужний потенціал захований у глибині цих загублених людей і як в певний момент він починає проявлятися. Як духівнику реабілітаційного центру, для мене найбільшою складністю є повернути заблукану особу до Бога тоді, коли втрачена будь-яка віра і надія, коли людина переживає образу на своїх близьких, на суспільство, на себе, на Бога. Коли вже жити нема ані сили, ані бажання. Однак, не варто опускати рук, бо працює не лишень одна людина, а ще й Господь, докладає надлюдських зусиль для зцілення людини. Кажучи про перспективи, то хочеться, щоб «Назарет» став місцем оздоровлення не тільки чоловіків, а й жінок. Хочеться, щоб такі центри були засновані по цілій Україні, і щоб вони вселяли надію там і тим, де її вже нема¹⁹⁴.

Реабілітаційний центр «Назарет» також має так звані амбулаторні відділення або як ще їх називають поради. Вони знаходяться у Львові, Києві та Дрогобичі. Ці відділення допомагають тим людям, які ще вагаються йти на реабілітацію в центр, але така допоміжна консультація може їм допомогти. Туди ж можуть звертатися, ті які пройшли курс реабілітації, але з тих, чи інших причин їм потрібна допомога¹⁹⁵.

З усього вище сказаного можна побачити реальну діючу працю з узалежненими людьми в реабілітаційному центрі «Назарет». Цей центр робить так званий вишкіл людської духовності або іншими словами реанімує її. Завдяки таким осередкам, які дають змогу узалежненим людям, взяти ще один шанс на подальше щасливе та здорове життя у суспільстві. Одужуючі люди знову можуть відчувати свободу життя, якою кожного у світі наділив Бог.

3.3 ПРАЦЯ З УЗАЛЕЖНЕНИМИ НА ПРИКЛАДІ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ДОМУ ПРЕОБРАЖЕННЯ.

Адміністратор реабілітаційного Дому Преображення є пан Юрій Тарнавський, який приїхав до України з США. Він є фахівцем та терапевт-консультантом у сфері праці з алкозалежними та наркозалежними людьми. За освітою пан Юрій є журналістом, свою діяльність та працю з узалежненими людьми від алкоголю, він почав ще у 1982 році. В той час, він досліджував тематику алкоголізму та наркоманії серед молоді. Пізніше пан Юрій почав працювати з органами влади, щоб якнайбільше та глибше донести інформацію про алкоголізм та наркоманію до суспільства в США. Згодом він почав свою діяльність у в'язницях США, де

¹⁹⁴ Загальноцерковний Реабілітаційний Центр «Назарет».

¹⁹⁵ Пор. Загальноцерковний Реабілітаційний Центр «Назарет».

працював із в'язнями, які були uzалежені від наркотиків та алкоголю. Сім років пан Юрій досліджував не тільки алкоголізм, як хворобу, але й те, що від алкоголізму можна вилікуватися і жити повноцінним, здоровим та щасливим життям. Для нього найкращою діяльністю, яку він дослідив є Анонімні Алкоголіки, яка є найефективнішою. За словами пана Юрія алкоголізм та наркоманія, хвороба яка впливає на людину цілковито, охоплює її емоційний, фізіологічний та духовний стани. Прибувши до України Юрій Тарнавський продовжував свою діяльність в реабілітаційному центрі «Назарет», а опісля започаткував Дім Преображення, в якому проходять своє лікування монахи, монахині та священнослужителі, а також всі ті, хто потребує допомоги¹⁹⁶.

Ідея створення Дому преображення виникла в 2014 році. Про його започаткування пан Юрій вперше почав говорити з владикою Венедиктом Алексійчуком. Пізніше відбулася зустріч з ігуменами монастирів та владиками УГКЦ, на якій розглядали думку, щодо заснування Дому Преображення. В грудні 2017 року Синод Єпископів Києво-Галицького Верховного Архієпископства УГКЦ ухвалив концепцію створення реабілітаційного центру, щоб допомогти священнослужителям, які мають проблему з алкоголем. Дім Преображення відкрився 14 травня 2018 року в смт. Рудно, біля Львова. Створення реабілітаційної програми відбувалося, також за підтримки фахівців з США та Канади¹⁹⁷.

Основа програми одужання спирається на програму 12 кроків АА. Також вона скерована на цілісне одужання особистості: фізичних, психологічних, соціальних та духовних аспектів. За словами пана Юрія, ця покрокова програма веде uzалеженого від усвідомлення свого безсилля, до свідомості про те, що йому потрібна допомога. Однак крім усвідомлення своєї проблеми та безсилля, потрібно починати працювати над собою, так, ніби перемінюватися. Працюючи за цією програмою міняється мислення людини про світ, про себе та Бога, який допомагає людині преображатися.

¹⁹⁶ Тарнавський Ю. Інтерв'ю від 10.11.2021 / інтерв'юєр Барна Р. // приватний архів автора.

¹⁹⁷ Тарнавський Ю. Інтерв'ю від 10.11.2021 / інтерв'юєр Барна Р. // приватний архів автора.

Програма включає: лекції, терапевтичні групи, індивідуальні зустрічі, ділення досвідом один з одним, індивідуальне планування, медитації, молитви і Богослужіння, працю з духівником, іконопис та інше рукоділля, участь у зборах Анонімних Алкоголіків, працю по 12-ти Кроках. Усе це підсилює та підтримує процес одужання. Проте основна праця – духовна. Це внутрішня зміна, яку учасник нашої програми мусить пройти, щоб досягнути тверезості та зберегти її протягом свого подальшого життя¹⁹⁸.

В реабілітації також присутні сеанси з психологами, які допомагають розібратися з емоційними станами uzалежнених, а також, щоб долати депресії та негативне думання, яке зазвичай присутнє. Також uzалежені вчаться бути більш асертивними¹⁹⁹, обговорюють свої страхи, слухають інших, вчаться довіряти та бути чесними. Значний вплив має те, як сприймають особу в спільноті. Тому в Домі Преображення ніколи не осуджують тих людей, які до них приходять, а сприймають їх такими, якими вони є. І навіть зараз, в час карантинних обмежень, коли Дім Преображення діє в режимі онлайн, програма реабілітації здійснюється. Та попри це, дух братерства присутній і в такому режимі. Тому тільки в такій спільноті, кожний віднаходить себе та бачить свою проблему. Він шукає її не на зовні, а в середині себе. Бо переміна, як преображення людини від її залежності, залежить тільки від її особистої праці над собою, хтось інший ніколи не зможе зробити це замість неї. Також в Домі Преображення існують додаткові матеріали такі як «десять зошитів», це свого роду підручники, завдяки яким uzалежені більше дізнаються про хворобу, програму 12 кроків, шлях зцілення, емоційний стан, мислення, програму профілактики *рецидиву*²⁰⁰, через те, що не всі за перший раз залишаються тверезими. Деякі з присутніх одужуючих, повторно повертаються до попереднього досвіду та знову вживають алкоголь, тому потрібно знати чому так стається і в чому криється проблема²⁰¹.

¹⁹⁸ Програма одужання // Дім преображення transfigurationhouse.org (22.11.2021).

¹⁹⁹ Асертивність - поведінка, що поєднує внутрішню силу і ввічливість до оточуючих. Це здатність в ситуації зовнішнього тиску коректно відстоювати свої інтереси і свою лінію поведінки, спокійно говорити «ні» тому, що вас не влаштовує і продовжувати в соціально прийнятній формі ефективно наполягати на своїх правах. (*Асертивність, асертивна поведінка* // Енциклопедія практичної психології psychologis.com.ua (20.11.2021)).

²⁰⁰ Рецидив (лат. *recidivus* — що відновлюється) — повторна поява симптомів захворювання після певного періоду їх повного зникання. (*Рецидив* // Фармацевтична енциклопедія pharmencyclopedia.com.ua (20.11.2021)).

²⁰¹ Тарнавський Ю. Інтерв'ю від 10.11.2021 / інтерв'юєр Барна Р. // приватний архів автора.

За словами пана Юрія команда реабілітаційного центру повинна складатися з людини, яка розуміється на одужанні, тобто програмного директора, людей, які розуміються на одужанні програми 12 кроків, психологів, також важливо, щоб були присутніми члени Анонімних Алкоголіків, які будуть ділитися своїм власним досвідом, адміністратор, який буде займатися фінансовими та рештою справами, які стосуються побуту та існування центру. Важливо, щоб були люди, які дбають за благоустрій, але вони повинні цілком і повністю розуміти та вірити у все, що діється у цьому реабілітаційному центрі²⁰².

Тривалість одужання – річ індивідуальна, тому конкретно встановлених часових рамок в Домі Преображення немає. Головним є те, щоб не зважаючи від того скільки часу займе реабілітація, та чи інша особа була оздоровлена. Також пан Юрій наголошує на тому, що здоровим стати цілком і потім вживати алкоголь в поміркованих дозах не можливо. Навіть, коли людина одужала та не вживає алкоголь, не має потягу, вона всеодно залишається тверезим алкоголіком, про що повинна пам'ятати. І коли мине 20 чи 30 років з моменту одужання, для цієї людини немає запевнень в тому, що якщо вона вип'є алкоголь, то не станеться процес зриву й вона знову не почне непомірковано вживати алкоголь. Саме через це пан Юрій говорить, що одужання триває ціле життя. Але для того, щоб людина дістала для себе ту основу, той початок свого одужання від чотирьох до п'яти місяців є так звана стабільність, тобто проходить той інтенсивний період одужання. Близько двох років, потрібно ще постійно контролювати себе, у зв'язку з тим, що можуть розвинути пост-алкогольні синдроми. Пізніше, як пройде п'ять років, то вже існує стабільність, але після чого є етап утримання, що означає для одужуючого постійне вправління та утвердження у своєму зціленні²⁰³.

Дім Преображення в загальному спеціалізується на праці з uzалежними від алкоголю, але також на даний час тут проходить реабілітацію uzалежнених

²⁰² Гарнавський Ю. Інтерв'ю від 10.11.2021 / інтерв'юер Барна Р. // приватний архів автора.

²⁰³ Гарнавський Ю. Інтерв'ю від 10.11.2021 / інтерв'юер Барна Р. // приватний архів автора.

від азартних ігор. Програма одужання ігроманії, також покладена на програму 12 кроків. За словами пана Юрія, на даний час в реабілітаційному домі немає людей, які б були uzалежені від наркотичних речовин. Але якщо б такі були, реабілітаційний Дім Преображення зможе у цьому допомогти²⁰⁴.

Основними критеріями, які потрібні для того, щоб прийти в реабілітаційний дім є бажання міняти себе та стати кращим. Але поряд з тим існують і такі критерії як:

- Дім Преображення займається священниками, дияконами, монахами, монахинями та семінаристами для яких актуальною є проблема зловживання алкоголем, або наявні симптоми, що вказують на рецидив.
- Проблема в одній або кількох сферах життя, які правдоподібно пов'язані зі вживанням алкоголю.
- Психічний стан кандидата повинен бути таким, який не становитиме загрози для членів команди та інших учасників програми одужання в Домі Преображення. До програми не можемо допустити осіб із гострими загостреними психічними захворюваннями²⁰⁵.

За статистикою пана Юрія 40% звернених за допомогою осіб одужують за першими етапами проходження програми, ще 40% відсотків можуть мати зриви, після чого знову проходять повторний курс реабілітації, і близько 20% це ті, хто за невиконання правил та обов'язків змушені були залишити Дім Преображення²⁰⁶.

Пан Юрій стверджує, що алкоголізм – це хвороба. І як духовенству, так і мирян потрібно доносити цю інформацію про хворобу та залежність, говорити про те, що вихід є, і можна одужати та мати щасливе повноцінне життя. Потрібно плекати свідомість суспільства про те, що якщо в людини є хвороба, то її потрібно лікувати²⁰⁷.

Підсумовуючи даний розділ і все сказане у ньому, потрібно розуміти, що алкоголізм чи наркоманія – це хвороба духовна. Українська Греко-Католицька Церква є однією із тих, хто дбає про добрий духовний провід свого народу. Вона плекає традиції, свідомість, спонукає до рішень, які міняють суспільство

²⁰⁴ Тарнавський Ю. Інтерв'ю від 10.11.2021 / інтерв'юєр Барна Р. // приватний архів автора.

²⁰⁵ Програма одужання // Дім преображення transfigurationhouse.org (22.11.2021).

²⁰⁶ Тарнавський Ю. Інтерв'ю від 10.11.2021 / інтерв'юєр Барна Р. // приватний архів автора.

²⁰⁷ Тарнавський Ю. Інтерв'ю від 10.11.2021 / інтерв'юєр Барна Р. // приватний архів автора.

на краще та на славу Божу. Праця УГКЦ є доволі відкритою та рішучою. Багато храмів міста Львова дають свої приміщення для того, щоб в них могли збиратися групи Анонімних Алкоголіків, де вони працюють, вчаться і зціляються, як фізично, духовно так і емоційно. В УГКЦ віддавна ведеться праця з uzалежненими, найбільш поширена праця з алкозалежними людьми. На єпархіальному рівні є створені комісії у справах за тверезість. Також широко розповсюджено цю діяльність і по парафіях УГКЦ. Створення реабілітаційних центрів стало великим кроком у допомозі людям із залежностями. УГКЦ радо підтримує всякі проекти, які діють на фізичне та духовне зцілення людей. Тому великим діючим проектом було створення реабілітаційного центру «Назарет» та Дому Преображення. Завдяки таким центрам, чим раз, то більше uzалежнених людей отримують бажане одужання, яке дозволяє їм повернутися до повноцінного життя. Також ті люди, які одужали стають, тими, хто є живими свідками того, що вихід з таких тяжких недуг є. Тим самим сприяють поширенню інформації про допомогу реабілітаційних центрів та можуть до певної міри також бути тими, хто допоможе людям, які страждають від залежності алкогільної чи наркотичної.

Як говорить Блаженніший Глава УГКЦ Святослав, завданням для Церкви та духовенства є, вести велику боротьбу та інформаційну війну з викликами сьогодення і тим самим вміти швидко та кваліфіковано надавати допомогу для тих, хто потрапив у пастку тієї чи іншої залежності²⁰⁸.

²⁰⁸ Вудруф. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, 5.

ВИСНОВКИ

Алкоголізм та наркоманія визнані у цілому світі як хвороба. Це стало одним з початків для подолання цих складних та прогресуючих хворіб. Згубний вплив алкоголю та наркотиків, щорічно забирає тисячі життів. Тим самим нищить долі багатьох людей та показує як деградує суспільство в цілому світі. Через вплив алкоголю та наркотиків на людину, на її розум та свідомість, у світі багато злочинів, через що людина як створіння Боже, втрачає свою подобу. Алкоголізм та наркоманія робить людину невільником, який втрачає сенс щасливого майбутнього життя та програмує лише на чергову дозу тої чи іншої речовини.

У даній магістерській роботі ми мали на меті показати, що собою являє алкоголь та наркотики як хімічні сполуки. Їхній безпосередній вплив на організм людини. Також, які процеси відбуваються в тілі людини, коли вона вживає алкоголь або наркотичні речовини. Де чітко видно, що кожна залежна людина, яка стає на цей згубний шлях, шукає почуття задоволеності. Вона шукає ті речовини, які будуть швидко давати бажаний результат, але не замислюється, які наслідки настають після цього. Таке почуття ейфорії, безмежної задоволеності триває не довго, тому через це людина втягується та починає якнайчастіше вживати ті, чи інші хімічні речовини. Саме так людина губить своє здоров'я, духовний та психічний стани.

Причин вживання алкоголю чи наркотиків у теперішній час є досить багато. Чи це проблеми в сім'ї, чи на роботі, чи почуття якоїсь меншовартості, брак уваги, самотність, психічні розлади або стреси. Також на даний час в Україні триває війна з якої повертаються люди, які захищали свою державу та внаслідок цього отримали багато стресів, які впливають на їх психологічний стан. І через усі ці причини людина починає запивати чи вживати наркотики, щоб забути. Вона не бачить розв'язання проблеми, їй не подобається той стан в якому вона перебуває, тому знаходить легкий шлях для того, щоб на деякий час відволіктися і знайти той стан, в якому їй комфортно. Звичайно великий

вплив має середовище в якому зростає та, чи інша особа, яке ставлення є до алкоголю чи наркотиків у ньому. У світі визнаний факт, що діти тих людей, які хворіли на алкоголізм або наркоманію, є в чотири рази більш схильні до того, що в них також може розвинути ця хвороба. Це все відбувається на генетичному рівні, від якого людині не втекти. Батьки, виховуючи свої дітей в розумінні, що алкоголь це добре, що нічого поганого в тому нема, а в гіршому випадку ще й дозволяють їм випивати, прокладають легкий шлях до прогресуючої хвороби. Тому сказати, що є лише якийсь один привід до виникнення цих залежностей в тої чи іншої особи, не можна. Це сукупність багатьох життєвих ситуацій, які лишають відбиток на людській свідомості та сприйнятті.

Вплив алкоголізму та наркоманії на людину як особу, є згубним та нищівним. Але не слід думати, що алкоголіком чи наркоманом може бути знедолена, без дому, сім'ї чи фінансового становища людина. Це глобальна помилка, через яку, іноді ми не помічаємо проблему в людині, яка насправді вже є. В багатьох випадках ця проблема існує і в тих людей, які нічим не відрізняються від решти повноцінного суспільства. Також деякі люди, які є залежними, вміють гарно приховувати свою проблему, настільки, що помітити її можуть тільки дуже близькі люди чи родичі. Але проблема є, і хвороба вже повністю панує над людиною, навіть якщо та особа думає, що вона все може контролювати, а це не так. Через це людина втрачає свою свободу, яка для кожного є дана Богом. Господь створив нас вільними, а людина несвідомо заковує себе в кайдани залежності, тим самим позбавляючи себе повноцінного та щасливого життя.

Одним із найскладніших етапів у подоланні алкоголізму чи наркоманії є визнати свою проблему те, що самотужки з неї вибратися не можливо. Так само, коли людина хворіє на будь-яку іншу хворобу і звертається за допомогою до лікаря, аналогічно потрібно робити з залежністю від алкоголю чи наркотиків. Тільки тут лікування потрібне комплексне, адже залежність впливає на людину в фізичному, психічному та духовному станах. Лікувати

щось одне не приведе до бажаного результату, не позбавить людину цієї хвороби. Але найбільш на що потрібно звернути увагу у лікуванні особи від залежності, це на її духовний світ. В більшості випадків людина має духовне вигорання, через яке вона відчуває стан незаповненості. Тому вона стає на згубний для неї шлях.

Реабілітація хворих на алкоголізм та наркоманію потребує часу, підтримки та правильно складеного курсу, за яким повинен працювати хворий. В Українській Греко-Католицькій Церкві душпастирський провід хворих на алкоголізм та наркоманію чи інші залежності, є на етапі швидкого розвитку. Існують комісії «За тверезість життя», які розвинені на єпархіальному рівні, так і на рівні багатьох парафій УГКЦ. Вони дають змогу працювати та доносити інформацію до людей, а також робити так звану профілактику, щоб не допустити розповсюдження цих залежностей. Оскільки алкоголізм більш поширена в українському суспільстві залежність, більший акцент праці зумовлений саме на ній. Також в УГКЦ та завдяки її підтримці існують реабілітаційні центри в яких безпосередньо ведеться програмна система лікування для осіб, які є залежними від алкоголю, наркотиків чи азартних ігор. Такими реабілітаційними центрами є «Назарет» та Дім Преображення.

В реабілітаційному центрі «Назарет» люди перебувають на стаціонарному лікуванні. Лікування в цьому центрі комплексне і дуже збалансоване. Основна програма реабілітації полягає в духовному відновленні особистості й базується на програмі 12 кроків Анонімних алкоголіків.

За таким принципом працює і реабілітаційний Дім Преображення, однак його специфіка безпосередньо полягає у праці з духовними особами, а саме: монахами, монахинями, священнослужителями. Але попри це, якщо до них звертаються і світські люди вони радо допомагають усім, хто хоче і потребує їхньої допомоги. Дім Преображення функціонує недовгий час, однак його праця налагоджена і вони допомогли вже багатьом людям, які хворіли на алкоголізм. За словами адміністратора реабілітаційного дому, головним в одужанні хворого є його бажання бути зціленим і віддатися у руки Божі.

Такі залежності як алкоголізм та наркоманія, глибоко закорінені в духовному світі людини. Тому в одужанні важливо не тільки медичний, при потребі, чи навіть психологічний провід та лікування, а перш за все – духовний. Кожна хворіюча особа повинна пережити так зване особисте преображення та зробити чіткий аналіз свого життя, щоб раз і назавжди побороти залежність, яка не буде більше панувати над нею.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Основна література:

1. Анонімні Алкоголіки Ворлд Сервізис Інк. *Анонімні Алкоголіки*. 4-те вид. Львів 2020.
2. Войдилло Є. *Мій вибір свобода*, Львів 1994.
3. Воронович Б. *Uzależnienia. Geneza, terapia i powrót do zdrowia*. Познань-Варшава 2009.
4. Вудруф Рой К. *Посібник для духовних наставників. Духовна опіка над залежними людьми й сім'ями*, Львів: Свічадо 2019.
5. Гамільтон Б. *Початок в АА життя у тверезості*. Львів 2005.
6. Дзєвєцький М. *Шлях переможців. 12 кроків не з того світу*. Львів 2019.
7. Кирик Ю. *Алкоголь: як вирватися із зачарованого кола*. Львів 2006.
8. Мак-Дауэл Д. *Как помочь молодежи*, Львів 2004.
9. Максимова Н. *Безпека життєдіяльності. Соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії*. Київ 2006.
10. Папська Рада до справ в охороні здоров'я, *Хартія працівників охорони здоров'я* / перкл. з італ. Р. Голик / ред. Ю. Гаврилюк, Львів 1999.
11. Проценко Є. *Наdejда в беде. Наркотики ы наркоманы*. Москва 1999.
12. Рух за тверезість життя. *Братство тверезості практичний посібник*, Львів 2016.
13. Священник Мороз А. – Циганков В. *Как победить алкоголизм*. Москва 2002.
14. Сенченко Н. *Планетарная война – формирование наркоцивилизации*. Київ 2007.
15. Скупий І. *Чемпіон народжений бути вільним. Свобода від різних залежностей*. Львів 2020.
16. Терешкевич Д.-Г. *Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти*. Львів 2008.

Інтерв'ю:

17. Тарнавський Ю. Інтерв'ю від 10.11.2021 / інтерв'юер Барна Р. // приватний архів автора.

Допоміжна література:

18. Березина С. *Предупреждение подростковой и юношеской наркомании*. Самара 2002.
19. Игумен Евмений. *Луч в наркотическом мире*. Москва 2003.
20. Иванова Н. – Бирун Н. *Наркотики: выход есть*. Санкт-Петербург 2001.
21. Попович М. (ред.). *Універсальний словник Енциклопедія*. Київ 1999.
22. Фалковски К. *Опасные наркотики. Что такое наркомания*. Москва 2002.

Інтернет джерела:

23. *National Institute on Drug Abuse* // drugabuse.gov (01.10.2021).
24. *NIAAA: Advancing Alcohol Research for 40 Years*. National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism // pubs.niaaa.nih.gov (29.09.2021).
25. *Агонія* // Медична енциклопедія medical-enc.com.ua (19.10.2021).
26. *Алкогольна залежність може бути як 70-річного чоловіка, так і в13-річного школяра* // Українська Греко-Католицька Церква news.ugcc.ua (15.11.2021).
27. *Асертивність, асертивна поведінка* // Енциклопедія практичної психології psychologis.com.ua (20.11.2021).
28. Белік Г.-Погосян О. *Абстиненція* // Фармацевтична енциклопедія pharmencyclopedia.com.ua (27.10.2021).
29. Бондар В. *Алкоголізм* // Фармацевтична енциклопедія pharmencyclopedia.com.ua (24.09.2021).
30. Бондар В. *Наркоманія* // Фармацевтична енциклопедія pharmencyclopedia.com (26.09.2021).
31. *Загальноцерковний Реабілітаційний Центр «Назарет»* // Благодійний Фонд «Карітас» СДЄ УГКЦ caritas-sde.org (15.11.2021).

32. Іващенко Ю. *Токсикоманія та її наслідки*. Лікування наркоманії та алкоголізму // nonarcotic.com.ua (12.10.2021).
33. *Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я* // Комісія УГКЦ zdorovia.ugcc.org.ua (11.11.2021).
34. *Кримінальний кодекс України* // Верховна Рада України zakon.rada.gov.ua (25.11.2021).
35. *Програма одужання* // Дім преображення transfigurationhouse.org (22.11.2021).
36. *Рівень споживання наркотиків значно перевищує попередні оцінки – щорічний звіт управління ООН* // АПАУ arau.org.ua (12.10.2021).
37. Сааков В. *Дослідження: Алкоголь шкідливий для здоров'я у будь-яких дозах* // Made for minds dw.com/uk (30.09.2021).
38. Сиротич о. Р. *Наркоманія як суспільна проблема* // caritas-kiev.org.ua (21.10.2021).
39. *Словник* // slovnyk.ua (27.10.2021).
40. Супрун У. *Як говорити з людиною, яка має алкогольну залежність* // suprun.doctor (03.10.2021).
41. *Токсикоманія: види, школа, лікування, профілактика і наслідки* // umu.org.ua (10.10.2021).
42. *У МОЗ підрахували приблизну кількість ін'єкційних наркоманів* // ukrinform.ua (12.10.2021).
43. *У світі дедалі більше людей вживає наркотики – ООН*. Інтерфакс-Україна інформаційне агентство ua.interfax.com (03.10.2021).
44. *Через зловживанням алкоголем у світі помирає понад 3,3 млн людей – ВООЗ* // unian.ua (01.10.2021).
45. Шевчук С. *Блаженніший Святослав про те, як боротися із залежностями*, // youtube.com (15.11.2021).
46. Шліхта І. *Адиктивна поведінка*. Велика Українська Енциклопедія // vue.gov.ua (10.10.2021).

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Загальні принципи та положення «Братства тверезості»²⁰⁹

I. Загальні принципи

1-1. Членом Братства може бути кожен греко-католик, що визнає цей статут і прагне боротися проти вказаних лих роду людського, без обмеження віку та статі.

1-2. Прийом у члени Братства здійснюється Управою Братства згідно чітко виявленого бажання особи.

1-3. Братство захищає своїх членів, якщо у них виникають проблеми з довкіллям внаслідок добросовісного виконання ними обов'язків члена Братства.

1-4. Покровителькою Братства є св. (ім'я святого). Братство має свою ікону із зображенням покровителя. Ікона зберігається в церкві, але при потребі може використовуватися Братством при проведенні різних заходів. Братство має окрему хоругву із зображенням своєї покровительки.

1-5. Щорічно в місяці (назва місяця) в храмі (назва храму) Голова Братства проводить одне Богослужіння за здоров'я членів Братства та їх родин.

1-6. При потребі Братство може мати свою печатку. Поки такої потреби не виникне Голова Братства користується печаткою храму (назва храму).

1-7. Братство тісно співпрацює з іншими товариствами і організаціями, як церковного так і світського характеру, які мають схожі завдання.

1-8. Братство має свою документацію: 1) Книгу запису членів, 2) Книгу протоколів засідань Управи, 3) Зразок посвідчення Члена Братства, 4) Книгу обліку вхідної та вихідної документації.

1-9. Братство не є політичною організацією і не втручається в боротьбу за владу в державі і тому може вільно співпрацювати зі всіма політичними силами, які визнають такі ж цінності як Братство і борються за таку ж мету.

²⁰⁹ Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

1-10. Братство не займається комерційною діяльністю і не має власних коштів. Для задоволення своїх потреб може використовувати кошти храму, при якому працює, за погодженням з церковним комітетом. Також приймає цільові пожертвування від окремих осіб і організацій.

1-11. Братство може мати свої відзнаки для членів за активну працю (грамоти, дипломи та інше), а також може клопотатися перед Церквою та державними установами про нагородження своїх членів за сумлінну працю

1-12. Діяльність Братства з огляду на вищі інтереси українського народу і роду людського має безстроковий характер, бо виступає за розвиток людського в людині. Необрання через різні причини Управи Братства та вимушені зовнішніми чинниками періоди пасивності Братства не можуть служити приводом для ліквідації Братства знизу (самоліквідації). Рішення про його ліквідацію може прийматися тільки керівниками Церкви.

II. Обов'язки членів Братства

Вступаючи в члени Братства, особа власноручно пише заяву про прийом і урочисто складає присягу, текст якої додається. Цим самим вона перед Богом і членами Братства приймає на себе такі обов'язки:

2-1. Особисто утримуватися від надмірного вживання алкоголю, наркотиків або нікотину, або взагалі відмовитися від них. При бажанні особа може заприсягнути повне утримання від вживання цих речовин. Винятком можуть бути випадки, коли такого вживання вимагають лікарі з огляду покращення здоров'я члена Братства.

2-2. Проводити роз'яснювальну роботу серед членів своєї родини і довкілля про шкідливість вживання згаданих речовин.

2-3. Брати участь у заходах, які проводить Братство.

2-4. Виконувати постанови Управи Братства.

За невиконання обов'язків або порушення присяги член Братства може бути покараний. Форми покарання: 1) обговорення поведінки члена в його присутності на засіданні Управи Братства, 2) обговорення поведінки члена на загальних зборах Братства, 3) виключення члена з Братства.

III. Права членів Братства

Члени Братства, добровільно взявши на себе конкретні обов'язки, набувають таких прав:

3-1. Вести агітацію серед довкілля проти набуття і вживання алкогольних, наркотичних та тютюнових виробів. При цьому не повинні перешкоджати громадянам набувати алкогольні та тютюнові вироби в місцях, встановлених органами влади (крамницях, закладах громадського харчування) та створювати перешкоди для праці цих закладів. Це може спричинити конфлікт члена Братства з державою і в такому випадку Братство не може нести за нього відповідальності.

3-2. Користуватися посвідками членів Братства для підтвердження свого обов'язку ведення роз'яснювальної роботи серед свого оточення.

3-3. Користуватися захистом і підтримкою Братства при проведенні такої роботи, отримувати від нього відповідні інструкції, матеріали та літературу.

3-4. Рекомендувати для прийняття у Братство нових членів.

3-5. Вносити пропозиції для покращення праці Братства і домагатися їх розгляду Управою.

3-6. Обирати членів Управи і самим бути обраним до її складу.

3-7. При незгоді з метою і завданнями Братства вийти з нього, повідомивши про це Управу в письмовій формі.

IV. Організація праці Братства

4-1. Для координування праці Братства обирається Управа строком на 1 рік. На чолі Управи є голова – парох (адміністратор) храму (назва храму).

4-2. Управа обирається загальними звітно-виборними зборами членів Братства, які як правило відбуваються не рідше 1-го разу в рік. Орієнтовний час проведення таких зборів припадає на місяць лютий, який був визнаний місяцем тверезості нашими попередниками.

4-3. Кількість членів управи і їх функції визначається зборами і може бути в межах 3-7 осіб.

4-4. На вимогу не менше 25% членів Братства можуть скликатися позачергові збори для вирішення важливих проблем, що стоять перед Братством.

4-5. Управа розробляє програму праці на рік, яка після затвердження головою Братства, приймається до виконання і є обов'язковою для членів.

4-6. На місце вибулих членів Управи інші члени можуть за взаємною згодою кооптувати нових членів. При відсутності взаємної згоди такі питання вирішуються загальними зборами.

4-7. Доповнення Статуту новими пунктами або уточнення діючих пунктів можуть прийматися загальними зборами членів Братства при умові присутності 75% членів звичайною більшістю голосів. Не може бути змінений таким чином тільки пункт 1-12 цього Статуту.

Присяга члена Братства стриманості і тверезості

Я, (ім'я, прізвище), визнаю статут Братства стриманості і тверезості і, вступаючи в члени Братства стриманості і тверезості, свідомо перед Богом, парохом, членами Братства та моїми рідними і знайомими, присягаю:

- ніколи не доводити себе до стану сп'яніння надмірним вживанням алкоголю, обмежувати себе у вживанні тютюну і не вживати жодних наркотичних речовин, які могли би позбавити мене контролю над моїми діями;
- не змушувати інших до вживання таких речовин, а, навпаки, застерігати їх від вживання таких;
- сприяти програмній праці Братства.

Допоможи мені, Боже, дотримати цю присягу в ім'я слави Твоєї і добра роду людського.

Складення цієї присяги засвідчую власним підписом в Книзі запису членів братства.

Присяга члена Братства про повне зречення від алкоголю

Я (ім'я прізвище), визнаю, що пияцтво є ворогом роду людського, що знищує здоров'я і добробут людини, позбавляє людину її високої гідності і зводить до

рівня тварини. Сьогодні я свідомо, без всякого примусу, складаю цю присягу перед Богом, моїм парохом, родиною і близькими в тому, що зрікаюся навечно від вживання алкогольних напоїв.

Боже, допоможи мені дотримати цієї присяги і не опусти мене зі своєї особливої опіки!

Складення цієї присяги засвідчую власним підписом у Книзі запису членів братства.

Додаток 2.

Першочергові кроки засновників Братства²¹⁰.

1. Вияснення стану справ засновуваного Братства (стан його документації, наявність Управи, програми заходів і інше). Все привести до ладу.
2. Знайомство з імовірними членами Братства і пошук лідерів і активістів для дальшої праці.
3. Проведення загальних зборів і обрання Управи. Вияснення пунктів Статуту і його затвердження. Ознайомлення членів Братства з перспективним планом роботи.
4. Пошуки аналогічних Братств в Україні і встановлення зв'язків з ними. Встановлення зв'язків з відповідальними за цю сферу праці людьми серед керівництва Церкви та побіжно з іншими організаціями.

1. Піднесення теоретичного рівня членів Братства

- проведення бесід, лекцій, розповсюдження літератури, обговорення відповідних публікацій. Наприклад, бесіди: “Пияцтво і людина – корені і наслідки; Пияцтво і суспільство: взаємозв'язки і впливи; Курити чи не курити?; Наркоманія наступає: що нам робити?, та інші – читання та обговорення публікацій в пресі на цю тематику;
- ознайомлення з новинками такої боротьби у світі та в Україні через постійно діючу дошку оголошень;
- організація і проведення лекцій, науково-практичних конференцій на відповідні теми.

2. Боротьба Братства проти соціальних лих у довкіллі

- інформування громадськості про боротьбу Братства через повідомлення на дошках оголошень, через відділи безплатних оголошень у газетах, через виступи на різних зібраннях та заходах;
- публікації в газетах (в тому числі церковних) статей членів Братства на відповідну тему;

²¹⁰ Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я.

- організація походів членів Братства з іконою патрона(-ки) і агітацією через село (частину міста) до найближчої церкви;
- за домовленістю з її парохом, відправа відповідних спільних молебнів – і назад. Люди будуть бачити і підтримувати;
- підготовка і видання збірок цитат відомих людей про шкідливість алкоголю для людини;
- встановлення на території біля храму відповідного постійно діючого стенду- плакату з гаслом за тверезість (продумати це);
- збір і оприлюднення інформації про споживання українців у минулому і тепер.

3. Піднесення соціального статусу члена Братства

- укладення загальнодоступної для кожного члена історії розвитку Братства, у якій кожен бажаючий може знайти своє місце і зберегти свою громадську і богоприємну працю для нащадків;
- введення посвідчень члена Братства із віддрукованими обов'язками члена;
- можливе введення нагрудних знаків для членів Братства (особливо доцільно їх мати в час масових заходів, відправ за здоров'я членів) – такі знаки продаються, а папірці з написами можна виготовити на комп'ютері силами Управи;
- подумати над можливим введенням відпусту для членів Братства;
- визначення певного місця в церкві для членів Братства в часі відправ і інших заходів;
- визначення урочистого ритуалу принесення присяги членами Братства (розробити церемоніал, який був би привабливий для багатьох – бажано, щоб це було сфотографовано, може бути супровід хору);
- вивішування списків членів Братства на видному місці із даними їхньої присяги (повна відмова чи стриманість у вживанні алкоголю) – це посилює взаємний контроль членів і змушує до серйознішого ставлення до даної присяги – обговорення вчинків тих, що порушили

присягу (не виключати їх, а тільки використовувати як приклад слабкості людського духу і сили спокус);

- через працю Братства творити імідж храмові – приваблювати до нього нових вірних.

4. Праця над розширенням Братства

- запрошення нових членів через поширення інформації про Братство;
- зобов'язання членів протягом року рекомендувати хоч 1-2 нових члени;
- делегування членів Братства в інші парафії і храми з метою пропаганди тверезості та спонукання вірних до заснування відповідного Братства – включення в цю працю чоловічих та жіночих монастирів.

5. Створення Союзу Братств для надання потужного імпульсу цій праці в рамках Галичини або й ширше

- домагання через походи та віча створення Братств при інших парафіях;
- встановлення зв'язків між Братствами для спільних акцій боротьби;
- вивчення можливості для регулярного висвітлення цієї боротьби на сторінках церковної і світської преси;
- на основі відбору активних членів Братств в перспективі створення громадської організації «Твереза нація».